

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 11 Issue 6, December 2019

DOI Number: 10.9737/hist.2019.792

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 03.09.2019 Kabul Tarihi: 17.10.2019

Atf Künyesi: Ali Rıza Yağlı, "Timurlu Devleti Emîrleri I- Barlas Boyu: Cihanşah Barlas ve Oğulları", *History Studies*, 11/6, Aralık 2019, s. 1903-1923.

TİMURLU DEVLETİ EMİRLERİ I- BARLAS BOYU: CİHAŞAH BARLAS VE OĞULLARI

Amirs of Timurid State I- Barlas Tribe: Jahanshah Barlas and His Sons

Dr. Ali Rıza Yağlı

ORCID No: 0000-0002-4414-3834

Giresun Üniversitesi

Volume 11
Issue 6
December
2019

Öz: Emîr Cihanşah Barlas, babası Emîr Caku'yla beraber Emîr Timur'un ilk mücadele yıllarında yanında bulunan beylerdendir. Babası gibi emîrî'l-ümerâlık yapan Emîr Cihanşah, Yedi Yıllık Sefer dönüşünde Miranşah Mîrza'nın oğlu Ömer Mîrza'nın maiyyetine dâhil edilmiştir. Babasının ölümünden sonra Kunduz, Bağlan ve Kabul'u içine alan Sindustan bölgesini yönetmiştir. Emîr Timur'un vefatının hemen ardından öldürülen Emîr Cihanşah'ın torunları, yıkılana kadar Timurlu Devleti'nin hizmetinde bulunmuştur. Oğlu Burunduk, Emîr Timur'un hizmetinde bulunmasıyla birlikte üç kuşak Emîr Timur'a hizmet etmişlerdir.

Türk bozkır geleneğinin temel yapı taşlarından biri olan beyler, Timurlu Devleti'nde de önemini devam ettirmiştir. Hükümdar ve beyler, karşılıklı görev ve sorumluluklarla iyi bir sistem oluşturmuştur. Böylece hükümdar kendine sadık olan beylerin varlığını tanımış, beyler de hükümdarlarına hizmet ederek onların iktidarını sağlamlaştırmıştır. Babası Emîr Caku da dâhil Emîr Cihanşah ve soyu komutanlık, idarecilik, danışmanlık gibi geniş bir yelpazede Timurlu Devleti'ne hizmet eden etkin bir bey ailesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Emîr Cihanşah, Emîr Muhammed Burunduk, Barlas boyu, Emîr Timur, Şahruh, Ömer Mîrza, Sultan Hüseyin Baykara, Bediüzzaman Mîrza

Abstract: Amir Jahanshah Barlas was the one of the Begs who was with Amir Timur during the first struggle years, with his father Amir Chaku. Amir Jahanshah, who served as amir-ul-umera like his father, he was included in the retinue of Omar Mirza, the son of Miranshah Mirza when the Seven-Year Campaign returned. He ruled Sindustan region which included Qunduz, Baglan and Kabul after his father's death. Grandchildren of Amir Jahanshah, who was killed shortly after the death of Amir Timur, were in the service of the Timurid State until it was destroyed. After his son Burunduk was in the service of him, they served three generations of Amir Timur.

The governors, one of the basic building blocks of the Turkish steppe tradition, continued its importance in the Timurid State. The ruler and governors have formed a good system with mutual duties and responsibilities. Thus, the ruler recognized the existence of loyal governors, and the governors served their rulers and strengthened their power. Amir Jahanshah, including his father, Amir Chaku, and his descendants emerge as an effective governor family serving the Timurid State in a wide range such as command, administration and consultancy.

Keywords: Amîr Jahanshah, Amîr Muhammed Burunduk, Barlas tribe, Amîr Timur, Shah Rukh, Omar Mîrza, Sultan Hüseyin Bayqara, Bediuzzaman Mîrza

1. Emîr Cihanşah Barlas

Kaynaklarda Emîrzâde Cihanşah¹, Emîr-i azam², Şehzâde³ ve Cihanşah Mîrza⁴ olarak da anılmaktadır. Emîr Cihanşah Barlas'ın İbrahim Sultan, Sultan Muhammed⁵, Yahya, Pir Sultan (Burunduk), Halil Sultan, Pir Ali, Pir Muhammed adında yedi oğlu; Nevruz Sultan, Fatıma Sultan ve Adil Sultan adında üç kızı vardır.⁶

Emîr Cihanşah, babası Emîr Caku Barlas gibi Emîr Timur'un saltanat mücadelesine başladığı zaman yanında bulunan beylerdendir.⁷ Klaviyo'ya göre Cihanşah, Emîr Timur'un kız kardeşinin oğludur.⁸ Klaviyo, Emîr Cihanşah'ın başkomutan/emîr-ü-ümerâ olduğunu, askerler arasında çok sevildiğini ve Emîr Timur'dan sonra en nüfuzlu kişi olduğunu bildirmektedir.⁹ Ayrıca Ömer Mîrza'nın yanındayken Emîr Cihanşah'ın ne emrederse yapıldığını ve onun sözlerinin Emîr Timur'un emri gibi görüldüğünü söylemektedir.¹⁰

Emîr Timur, saltanat mücadelesinin başlarında Herat'ı ele geçirdikten sonra (Muharrem 783/Nisan 1381) Emîr Cihanşah'ı bir ordu ile Nişabur tarafına göndermiştir.¹¹ İki yıl sonra da sınırı korumak amacıyla Cete üzerine gönderilmiştir. Cete reisi Kamerüddin'in Şehzâde Ali'yi pusuya düşürmesinden sonra Emîr Timur, Kamerüddin'in üzerine Emîr Cihanşah Caku ile Elçi Buga, Şemseddin Üç Kara, Sayın Timur Bahadır'u göndermiştir. Emîr Cihanşah, Kamerüddin'in kesin bir şekilde ele geçirilmesiyle vazifelendirilmiştir. Ancak onlar Atakum'da Kamerüddin'in boyu olan Bahrini'leri kılıçtan geçirip geri kalanını esir alıp dönmüşlerdir. Daha sonra Isık Göl'den geçerek Köktübe'ye kadar Kamerüddin'i takip ettilerse de yakalayamamışlardır (Domuz Yılı/785h./1383).¹²

Emîr Cihanşah, Afganlar üzerine yapılan seferde başarılı faaliyetlerde bulunmuştur. Mübeşşir ve İskender Şeyhî'yle beraber Kandahar üzerine gönderilmiş ve burayı ele geçirerek

¹ Nizamüddin Şâmî, *Zafernâme*, çev. Necati Lugal, 2. Baskı, TTK. Yayınları, Ankara 1987, s. 167, 224, 230, 235 vd. (Bundan sonra ZNŞ); Tacü's-Selmânî, *Tarihname*, çev. İsmail Aka, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara 1999, s. 71 (Bundan sonra *Tarihname*).

² ZNŞ, s. 293.

³ Şerefüddin Ali Yezdî, *Zafernâme*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul 2013, s. 154 (Bundan sonra ZNYT).

⁴ Klaviyo, *Timur Devrinde Semerkand'a Seyahat*, çev. Ö. Rıza Doğrul, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1975, s. 183 (Bundan sonra *Semerkand'a Seyahat*); Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't-tevarih*, I, haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s. 268 (Bundan sonra *Tacü't-tevarih*).

⁵ Sultan Muhammed Barlas'ın Sultan Ahmed, Sultan Cihanşah, Sultan Cüneyd, Sultan Mahmud, Sultan Muzaffer ve Sultan Cihangir adında altı oğlu vardır. *Muizzü'l-ensab*, İstoriya Kazahstana v Percidskih İstoçnikah, Tom III, Almatı 2006, 93b/s. 113 (Bundan sonra *Muizzü'l-ensab*). *Muizzü'l-ensab*'ın Londra nüshasında Sultan Muhammed'in oğulları olarak Sultan Ahmed ve Sultan Cihanşah verilmektedir. *Muizzü'l-ensab*, The British Library, Catalogue Or. 467, 90b (Bundan sonra *Muizzü'l-ensab(L)*). Sultan Muhammed'in oğullarından Sultan Muzaffer, Emîr Muzaffer olarak geçmekle beraber Sultan Hüseyin Baykara'nın Esterabad'ı ele geçirdikten sonra ve Herat'ın kuşatılmasına kadar olan sürede ona tabi olan ve tabiliği daha sonra da devam eden emîrlar arasında geçmektedir. *Muizzü'l-ensab*, s. 188, 189, 190.

⁶ *Muizzü'l-ensab(L)*, 90b; *Muizzü'l-ensab*, 93b/s. 112-113; Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, *Vekayi*, çev. Reşit Rahmeti Arat, II, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara 1987, s. 185 (Bundan sonra *Vekayi*).

⁷ İbni Arabşah, *Acâibu'l-makdur (Bozkırdan Gelen Bela)*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul 2012, s. 34 (Bundan sonra *Acâibu'l-makdur*); *Semerkand'a Seyahat*, s. 132, 183.

⁸ Claviyo, *Embassy to Tamerlane 1403-1406*, trans. Guy Le Strange, London 1928, s. 213 (Bundan sonra *Embassy to Tamerlane*); *Semerkand'a Seyahat*, s. 132.

⁹ *Embassy to Tamerlane*, s. 213, 300; *Semerkand'a Seyahat*, s. 132, 183.

¹⁰ *Embassy to Tamerlane*, s. 311-312; *Semerkand'a Seyahat*, s. 193.

¹¹ ZNY, s. 130; Muineddin Natanzî, *Muntehebü'l-tevârih-i Mu'ini (Anonim-i İskender)*, tash. Jean Aubin, Tahran 1957, s. 311 (Bundan sonra *Mu'ini*). Şâmî'de monkulay olarak Sebzvar tarafına gönderildiği belirtilmektedir. ZNŞ, s. 101.

¹² ZNYT, s. 140; *Mu'ini*, s. 319.

darugasını¹³ Emîr Timur'a teslim etmişlerdir. Ardından Emîr Timur tarafından bir miktar askerle gönderildiği Kelat Kalesi'ni almıştır.¹⁴ Babası Emîr Caku ölünce Kunduz, Bağlan ve Kabul onun yönetimine verilmiştir.¹⁵

Emîr Cihanşah, Karabağ tarafında Şeki'de karargâh kurmuş ve burada Lakzistan'ı ele geçirerek halkını kılıçtan geçirmiş¹⁶, Üç Yıllık Sefer sırasında da Karakoyunlu Türkmenlerini takibe gönderilerek onları yağmalayıp geri dönmüştür (1387).¹⁷ Emîr Timur'un damadı ve Huttelan valisi Muhammed Mirek¹⁸ isyan ettiğinde¹⁹ Emîr Cihanşah, Harezme hareket eden Emîr Timur'a katılmak için Kunduz'dan Burulday, Aparı ve Talikan askerleriyle birlikte yola çıkmıştır. Cihanşah, Belh'e uğradıktan sonra Burulday askerlerinin isyanı üzerine geri dönmüş ve Bağlan'da Emîr Timur'a yetişmiştir. Emîr Cihanşah, Muhammed Mirek'in isyan ederek ordusuyla birlikte Hisar'da beklediği haberini alınca onun üzerine yürümüştür. Ancak Amu-Derya kıyısında Cüneyd Burulday ve kardeşi Bayezid isyan edince ve ona baskın yapmıştır. Altmış adamıyla birlikte üç bin kişilik isyancı ordusuna karşı büyük bir mücadele verirken suyun karşısından Hoca Yusuf Olcaytu ve Pir Ali Taz yüz adamla yardıma gelmiş²⁰ ve gün ağarana kadar yapılan savaşta isyancıları kaçırmayı başarmışlardır.²¹ Emîr Cihanşah, isyancılar takip edilip birçoğu öldürüldükten sonra ordusuyla birlikte Kunduz'da kalmıştır. Emîr Timur, isyan eden ve Burulday'la ittifak yapan Ebu Sa'id Bisud'u haber alınca Ak Buga Bisud'u zindandan çıkarıp büyük ihsanlarda bulunarak Ebu Sa'id'in vilayetini ona vermiş ve Emîr Cihanşah'ın yanına göndermiştir. Ayrıca Ramazan Hoca'yı bir miktar askerle Emîr Cihanşah'a yardıma göndermiş ve "*Düşman nereye giderse, siz de oraya gidin*" diyerek emir vermiştir. Ordu aldığı emir üzerine Hindukuş ve Bağlan'ı geçerek Cüneyd ve Ebu Sa'id Bisud'u yağmalamıştır.²²

¹³ Timurular'da herhangi bir şehrin veya idarî birimin idarî, inzibat ve malî işlerine bakan yüksek memurlardır. Hükümdarın bir çeşit mahalli temsilcisidir. Türkçe yargan ve baksak anlamındadır. Abdülkadir Yuvalı, "Daruga", *DİA*, VIII, İstanbul 1993, s. 505- 506.

¹⁴ *ZNYT*, s. 145; *Mu'ini*, s. 324.

¹⁵ *ZNYT*, s. 145. Babası Emîr Caku'ya buralar Sıçan Yılı/773h./1372'de verilmiştir. Şerefeddin Ali Yezdi, *Zafername*, I, tash. Muhammed Abbasi, Tahran 1336, s. 176 (Bundan sonra *ZNY*); *ZNYT*, s. 104, 105; Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, *Ravzatü's-safa Siyretü'l Enbiya ve Mülükü'l Hulefa*, VI-I/ IX, nşr. Cemşid Kiyanser, Tahran 1380, s. 4635 (Bundan sonra *Ravzatü's-safa*); Hondmir, *Habibu's-siyer*, III/I, trans.-Ed. W.M. Thackston, Harvard 1994, s. 248 (Bundan sonra *Habibu's-siyer*). Şâmî, 1398'de Kabul emiri olarak Ebu Sa'id adlı birinin olduğunu ve bunun isyan ettiğini söylemektedir. *ZNS*, s. 133. Bu şahsın Emîr Cihanşah'ın oğlu Burunduk'un oğlu Sultan Ebu Sa'id'in olup olmadığı tespit edilememiştir.

¹⁶ *ZNYT*, s. 154; *Mu'ini*, s. 333.

¹⁷ *ZNYT*, s. 159; *Mu'ini*, s. 335.

¹⁸ Şâmî'de Mirgâ olarak geçmektedir. *ZNS*, s. 133. Natanzî ise Mîrke olarak vermektedir. *Mu'ini*, s. 340, 341.

¹⁹ *ZNYT*, s. 168-169; *Mu'ini*, s. 340-341. Muhammed Mirek, Emîr Timur'un kızı Sultanbaht Begim'le evlenmiştir. Emîr Timur ona Huttelan vilayetini vermiştir. Kardeşi Ebulfeth'in abisine kaçarken Hisarek mevkiinde yakalanması sonucu Muhammed Mirek'in isyan ettiği anlaşılmıştır. Ebulfeth'i yakalayan Lalam Bahadır, onu Buhara'da bulunan Ömer Şeyh Mîrza'ya teslim etmiş, o da babası Emîr Timur'a gönderdikten sonra ivedi bir şekilde Semerkand'a hareket etmiştir. Muhammed Mirek, ordusuyla birlikte Semerkand önlerine gelmiş, buradan Kahlaga üzerinden Tirmiz'e giderek burayı yağmalamıştır. Tirmiz valisi Timurtaş şehri savunmuştur. Bu sırada Ömer Şeyh Mîrza, ordusuyla hareket edince Muhammed Mirek Hisar'a gitmiş ve burada halka silah dağıtarak bir ordu teşkil etmişse de Ömer Şeyh Mîrza yaklaşıncı ordusu dağılmıştır. O da Huttelan'a doğru kaçarken yolda Dere ve Dervaz hâkimi Celaleddin'e sığınmıştır. Ancak Celaleddin onu topraklarından kovmuştur. Muhammed Mirek Arug Ömer'in oğlu Osman tarafından yakalanarak Ömer Şeyh Mîrza'ya getirilmiş ve onun emriyle asılmıştır. Kardeşi Ebulfeth ise Semerkand'da öldürülmüştür. *ZNYT*, s. 168-170.

²⁰ Şâmî'de Hoca Ali'nin yardıma geldiği bilgisi vardır. *ZNS*, s. 133.

²¹ Cüneyd Burulday, ağabeyi Bayezid ve Muhammed Derviş Tayhanî, Multan ele geçirilince Pir Muhammed Mîrza'nın huzuruna gelmiştir. Pir Muhammed Mîrza bunları beraberinde Emîr Timur'un huzuruna çıkarmış ve affedilmeleri için şefaâtçi olmuştur. Emîr Timur bunları affetmiş ve sadece sopa cezası verilmiştir (14 Safer 801/26 Ekim 1398). *ZNYT*, s. 292.

²² *ZNS*, s. 133-134; *ZNYT*, s. 170-171; *Mu'ini*, s. 341

Emîr Timur, kurultay yaptığında Emîr Cihanşah ile Hacı Seyfeddin ve Emîr Şemseddin Abbas ona büyük hediyeler takdim etmiştir (1390).²³ Emîr Timur, Deşt-i Kıpçak Seferi öncesinde Emîr Cihanşah'ın da aralarında bulunduğu beyleri teftiş etmiştir.²⁴ Kunduzça Savaşı arifesinde Emîr Hacı Seyfeddin'le birlikte Toktamış ile çatışan Emîr Timur'un yanında bulunmuştur. Bu iki bey aldıkları emirle birlikte nehri yaya olarak geçerek savaşın seyrini değiştirmiştir. Emîr Timur, Emîr Cihanşah da dâhil bu çatışmada kahramanlık gösterenlere at ve hil'at verip bunlara tarhanlık payesi vermiştir. Ardından “*Bunlar her ne zaman huzuruma girmek isteseler, nöbetçiler onları engellemesin. Bunların ve evlatlarının suçu dokuzu geçmedikçe kimse onlara dokunmasın.*” diye buyurmuştur.²⁵ Kunduzça Savaşı'nda ise Toktamış askerlerinin Emîr Hacı Seyfeddin üzerine merkezle irtibatını kesmek için yaptığı hamleyi fark edip onların yolunu keserek geri püskürtmüştür (15 Receb 793/18 Haziran 1391).²⁶

Emîr Cihanşah, İran üzerine yapılan seferde Emîrzâde Pir Muhammed Cihangir'le birlikte Kunduz ve Bağlan'dan gelerek Yalguz Yığaç'da bulunan Emîr Timur'a katılmıştır (Eylül 1392).²⁷ Irak ve Fars üzerine yapılan seferde ise birkaç emîrle birlikte ağırlıkların başına bırakılmış ve ardından Mazenderan'a hareket eden ordunun peşinden gitmiştir (Tavuk Yılı/24 Safer 795/9 Kasım 1393).²⁸

Emîr Cihanşah'ın Beş Yıllık Sefer sırasında Hürmüz'e gönderilen Muhammed Sultan Mîrza'nın yanına verildiği görülmektedir.²⁹ Buradan ne zaman orduya katıldığı bilinmemekle birlikte Emîr Timur'un Bağdat'a yöneldiğinde Sultaniye'den hareket etmiş ve daha sonra Diyarbakır'daki Hamid Kalesi'nin³⁰ kuşatılmasına gönderilmiştir. (Cemaziyelahir 796/Nisan 1394).³¹ Emîr Cihanşah, Burhan Oğlan ve İbac Oğlan'la birlikte Ahlat ve Aydın Kalesi tarafına Mîranşah Mîrza'nın ardından gönderilmiş³² aynı yıl içinde Gürcistan'da gaza faaliyetinde bulunmuştur.³³ Emîr Timur tarafından Emîr Hacı Seyfeddin'le birlikte Bestaz şehrinin ele geçirilmesiyle vazifelendirilmiştir. Şehir yağmalandıktan sonra şehir halkıyla birlikte dönmüşlerdir.³⁴

Emîr Cihanşah, Toktamış Han'la yapılan savaşta merkezden savaşa katılan Hacı Seyfeddin'i tümeniyle birlikte yardıma giderek zor durumdan kurtarmıştır. Bu iki bey Toktamış Han'ın sol kanadını geri püskürtmüştür.³⁵ Savaş sonrasında Mîranşah Mîrza ve diğer bazı beylerle Cuci Ulusu'nun sol kesimi üzerine hareket etmiştir. Bek Hoca Hocabek'i ve diğer emîrleri uluslarıyla birlikte ele geçirip bir kısmını öldürerek kalanları esir etmiş, Saray, Urus ve Uruscuk'u yağmalayıp büyük ganimetle geri dönmüşlerdir.³⁶ Ardından Muhammed Sultan Mîrza ile Mîranşah Mîrza ve diğer emîrlerle Çerkes üzerine gönderilmiştir. Bu seferden de büyük ganimetle dönülmüştür (Sıçan Yılı/798h./1395).³⁷ Emîr Timur, Hacı Tarhan'ı ele

²³ ZNYT, s. 182.

²⁴ ZNYT, s. 188.

²⁵ ZNYT, s. 192.

²⁶ ZNYT, s. 194; *Mu'ini*, s. 348.

²⁷ ZNYT, s. 199.

²⁸ ZNŞ, s. 158; ZNYT, s. 203; *Mu'ini*, s. 352.

²⁹ ZNYT, s. 272.

³⁰ Şâmî bu kalenin adını Karaca Kale olarak vermektedir. ZNŞ, s. 184.

³¹ ZNŞ, s. 167, 184-185; ZNYT, s. 238.

³² *Mu'ini*, s. 362.

³³ ZNYT, s. 245.

³⁴ ZNYT, s. 247.

³⁵ ZNŞ, s. 197; ZNYT, s. 253; *Habibu's-siyer*, III/1, s. 262.

³⁶ ZNYT, s. 256.

³⁷ ZNŞ, s. 197; ZNYT, s. 257-258.

geçirdikten sonra Pir Muhammed bin Cihangir, Şeyh Nureddin ve Timur Hoca Ak Buga'yla birlikte Emîr Cihanşah'ı Saray şehrine göndermiştir.³⁸ Emîr Timur, Mîranşah Mîrza'ya taht-ı Hülagû'yu³⁹ verdikten sonra Rüstem Mîrza ve Emîr Cihanşah'ı ordularıyla birlikte onun emrine vermiştir (798h./1395-1396). Ardından ise Emîr Cihanşah'ı Alançuk Kalesi'ne göndermiştir.⁴⁰

Hindistan Seferi'ne katılan Emîr Cihanşah, bu sefer sırasında yanındaki diğer emîrlerle birlikte Emîr Timur'a, ellerinde ordudaki asker sayısından çok esir olduğunu ve bu durumun yapılacak olan savaşlarda bir isyan girişimi yapılırsa kendilerini çok müşkül duruma düşüreceğini hatta Mallu Han'la Cihangüşay'da yapılan savaşta Hinduların sevinç gösterisinde bulunduğunu söyleyerek ellerindeki Hintli esirlerin öldürülmesi fikrini sunmuştur. Bunun üzerine Emîr Timur, ellerindeki esirlerin öldürülmesi, kadın ve çocukların ise bir yerde toplanıp her on askerden birinin bunlara göz kulak olmasını emretmiştir. Yezdî, yüz binden fazla esirin öldürüldüğünü bildirmektedir (Rebiulahir 801/Aralık 1398).⁴¹ Levni Hisarı'nın alınmasında bulunan Emîr Cihanşah, Delhi'nin kuzeyine yapılan akında bulunmuş ve daha sonra Sultan Mahmud'la yapılan savaşta Sultan Hüseyin ve Gıyâseddin Tarhan'ın da bulunduğu orduda yer alarak Melik Müeyyiddin ve Melik Hitayn'ın kaçmasını sağlamıştır (Rebiulahir 801/Aralık 1398).⁴² Cihanşah, Cevn Nehri dolaylarını yağmalamaya gönderilmiştir.⁴³ Ardından Ganj Nehri'nde cavangarda/sol kol faaliyette bulunmuş ve Suvâlek Dağı'nda Behraz/Behruz üzerine saldırıda bulunan orduda barangar/sağ kol olarak yer alarak (10 Cemaziyelevvel 801/18 Ocak 1399) iki gün sonra Ratan/Reten adlı racanın üzerine çıkılan gazaya cavangarda katılmıştır. Dört gün sonra ise yine Suvâlek Dağı civarında yapılan gazada Horasan ordusuyla önden gitmiştir. Cemaziyelevvel'in sonlarında ise Lehaver'de faaliyette bulunarak Emîr Timur'un huzuruna gelmiştir. Şâmî, Emîr Timur'un burada emîrlerden her birine suyurgal⁴⁴ verdiğini söylemekte ancak kimlere hangi bölgenin verildiği hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.⁴⁵ Hindistan Seferi dönüşünde Karabulak'a gelindiğinde Pir Muhammed Mîrza'nın ve Emîr Cihanşah'ın hanımları, Bağlan ümerâsı ve eşrafı huzura çıkarak Emîr Timur'a hediye takdim etmiştir (Receb 801/Mart 1399).⁴⁶

Emîr Cihanşah, katıldığı Yedi Yıllık Sefer'de Gürcistan'da barangarın başındadır.⁴⁷ Erzincan'dan Sivas üzerine hareket eden Emîr Timur, yolda Sultan Yıldırım Bayezid'in oğlu⁴⁸ ve Timurtaş ile bazı beyleri Sivas'a gönderdiği ancak bunların Timurlu ordusunun ilerlediği haberini alınca tekrar döndüklerini öğrenmiştir. Bunları takip için Emîr Cihanşah'la birlikte Emîr Süleymanşah, Emîr Şeyh Nureddin, Emîr Sevinçak, Emîr Seyyid Hoca bin Şeyh Ali

³⁸ ZNYT, s. 261-262.

³⁹ "Timur-bek, Azerbaycan tahtını, bu ülkenin hükümetini, Derbend-i Baku'dan Bağdat'a ve Hamedan'dan Rum sınırına kadar olan toprakları Şehzâde Miranşah'a verdi..." ZNYT, s. 265.

⁴⁰ ZNYT, s. 265; Fasih Ahmed Bin Celaleddin Muhammed Hafî, *Mücmel-i Fasihî*, nşr. Mahmud Ferruh, Bastan-Meşhed 1339, s. 139 (Bundan sonra *Mücmel-i Fasihî*).

⁴¹ ZNŞ, s. 207; ZNYT, s. 300.

⁴² ZNŞ, s. 225-226; ZNYT, s. 303-304.

⁴³ ZNYT, s. 312.

⁴⁴ İktâ uygulamasının farklı bir şeklidir. Timurlu Devleti'nde tuyuldan açık bir şekilde ayırt edilememektedir. Daha çok bir bağış olarak verilir. Verilen kişiye dokunulmazlıkla beraber idarî ve hukukî ayrıcalık da verir. Vekayi, II, s. 647- 648; Ann K. S. Lambton, "Soyurghal", *EF*, IX, Leiden- Brill 1997, s. 732.

⁴⁵ ZNŞ, s. 235, 240, 242, 248; ZNYT, s. 312, 313.

⁴⁶ ZNŞ, s. 251; ZNYT, s. 321.

⁴⁷ ZNYT, s. 336.

⁴⁸ Yezdî'de Küreşçi şeklinde geçmektedir. ZNYT, s. 342. Osmanlı kaynaklarında olayla ilgili açık bir malumat bulunmamaktadır. Ancak bu Şehzâde Emîr Süleyman olmalıdır. Çünkü Sultan Yıldırım Bayezid, Sivas'a hâkim olduktan sonra burayı Mîr/Emîr Süleyman'a vermiştir (798h./1395-1395). *Âşıkpaşaoğlu Tarihi*, Atsız Neşri, MEB Yayınları, İstanbul 1992, s. 65; Oruç bin Âdil, *Oruç Beğ Tarihi*, haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2014, s. 36; *Hadîdî Tarihi*, haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2015, s. 114; *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman*, F. Giese Neşri, haz. Nihat Azamat, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1992, s. 37.

Bahadır ve Dâne Hoca gibi beyleri göndermiştir. Gönderilen ordu Kayseri'yi geçtikten sonra Osmanlı askerlerine yetişmiş ve onlara ağır kayıplar verdirmiştir.⁴⁹ Ardından Emîr Cihanşah'ın da aralarında bulunduğu askerler, Malatya-Kahta arasını yağma ederek bol ganimet elde etmiştir.⁵⁰ Cihanşah, Halep'in ele geçirildiği savaşta yer almış, Sultan Mahmud Han ve Sultan Hüseyin'le birlikte cavangardan saldırıya geçerek Memlûk ordusunu dağıtmışlardır (10 Rabiulevvel 803/29 Ekim 1400).⁵¹ Ardından Ebû Bekir Mîrza ve beylerle birlikte Memlûk ordusunun takibine gönderilmiştir.⁵² Timurlu ordusunun Dimaşk/Şam önlerine geldiği vakit, Emîr Cihanşah'la Sultan Hüseyin'in arasında nedeni bilinmemekle birlikte bir sorun yaşanmış ve Sultan Hüseyin bir miktar Tacik'le birlikte Şam'a gitmiştir (Aralık 1400).⁵³ Bu olaydan ötürü Emîr Cihanşah'ın Emîr Timur tarafından bir tenkite veya cezaya maruz kalıp kalmadığı bilinmemektedir.

Emîr Timur, Şam Kalesi'nin ele geçirilmesini Emîr Cihanşah'a havale etmiştir. Emîr Timur, kalenin karşısına ondan daha yüksek bir bina kurulmasını emretmiştir. Askerler ivedi bir şekilde ağaç ve kereste toplayıp üzerine taş ve toprak dökerek Şam Kalesi'nin kuzeybatısına bu binayı inşa etmişlerdir. Emîr Cihanşah ise Şam Kalesi'nin karşısına mancınklar kurdurmuş ve lağımlar açtırmakla kaleyi ele geçirmişlerdir.(Rebiulahir sonları 803/Aralık 1400).⁵⁴

Şam'ın ele geçirilmesinden sonra Sultan Hüseyin, Pir Muhammed Mîrza bin Ömer Şeyh ve bazı beylerle cavangar ordusuyla Alançuk/Alancık/Alıncak Kalesi'nin alınması ve ardından Gürcistan tarafına gitmek için yola çıkmıştır. Ancak kalenin düştüğü haberi alınınca doğrudan Gürcistan'a geçilmiştir.⁵⁵ Buradayken Ebû Bekir Mîrza, Emîr Cihanşah ve diğer beylerin Bağdat üzerine gitmeleri emredilmiştir. Emîr Timur'un "*Her nerede düşman bulurlarsa, onun işini bitirmeden dinlenmesinler!*" emrine binaen Derbend-i Taşi Hatun üzerinden hareket etmişler fakat yollar karla kaplı olmasından ötürü meşakkatli bir şekilde Bağdat'a ilerlemişlerdir. Bağdat'a baskın şeklinde gelmeleri sonucunda Sultan Ahmed apar topar oğlu Sultan Tahir'le birlikte Hille'ye kaçmıştır. Hille'ye ulaşan Emîr Cihanşah, Sultan Ahmed'in köprüyü yaktırdığını görmüş ve bütün bu olanları bir mektupla Emîr Timur'a bildirmiştir.⁵⁶

Kemah Kalesi'nin kuşatılmasında bulunan Emîr Cihanşah, Ankara Savaşı'nda barangarda⁵⁷ Akkoyunlu Kara Yülük Osman'la birlikte Osmanlı ordusunun sol kanadını dağıtmıştır.⁵⁸ Ardından Muhammed Sultan Mîrza'yla birlikte Bursa'ya giderek Kütahya'da bulunan Emîr Timur'a katılmıştır.⁵⁹ Balıkesir taraflarında İlyas Subaşı'nın yaptığı baskında müşkül duruma düşseler de Muhammed Sultan Mîrza ve karargâhta bulunan diğer emirlerle baskını püskürtmeyi başarmışlardır. Daha sonra ise Muhammed Sultan Mîrza'nın emriyle Emîr

⁴⁹ ZNYT, s. 342.

⁵⁰ ZNYT, s. 343.

⁵¹ ZNŞ, s. 271; ZNYT, s. 350; Ca'ferî bin Muhammed el-Hüseynî, *Târîh-i Kebîr (Tevârih-i Enbiyâ ve Mülûk)*, çev. İsmail Aka, TTK Yayınları, Ankara 2011, s. 17 (Bundan sonra *Târîh-i Kebîr*); *Habibu's-siyer*, III/I, s. 276.

⁵² *Târîh-i Kebîr*, s. 22.

⁵³ ZNYT, s. 356.

⁵⁴ *Acâibu'l-makdur*, s. 255-257;

⁵⁵ ZNŞ, s. 285; ZNYT, s. 372; *Târîh-i Kebîr*, s. 24; *Mu'ini*, s. 382.

⁵⁶ ZNŞ, s. 293-294; ZNYT, s. 380; *Târîh-i Kebîr*, s. 26-27; *Habibu's-siyer*, III/I, s. 280.

⁵⁷ Hondmir, Emîr Cihanşah'ın Miranşah Mîrza'nın bulunduğu cavangar/sol kanatta olduğunu bildirmektedir. *Habibu's-siyer*, III/I, s. 282. Ca'ferî, Osmanlı ordusunun sağ kanadına saldırdıklarını ifade etmektedir. Bu bilgiden yola çıkılacak olursa Ca'ferî de sol kolda oldukları söylenebilir. *Târîh-i Kebîr*, s. 31.

⁵⁸ Hoca Sadettin, "*Bu şehzâde (Mehmet Çelebi), karşısında bulunan Mîrza Sultan Hüseyin, Mîrza Cihan Şah ve Bayındırlı Kara Osman üzerine yüklenmiş, bunlar sultanın cihanı aydınlatan kılıcına dayanamayarak, kalabalık topluluklarıyla birlikte dağılıp direnme güçlerini yitirerek parçalanınca, Timur o yöne hemen kuvvet sevk ederek onlara yardıma koşmuştu.*" şeklinde aktarmaktadır. *Tacü't-tevarih*, I, s. 268.

⁵⁹ ZNŞ, s. 300, 307, 311-312, 315; ZNYT, s. 392, 394, 398; *Târîh-i Kebîr*, s. 27, 29, 31, 32; *Habibu's-siyer*, III/I, s. 282, 284; *Mu'ini*, s. 383.

Sevinçak'la beraber Bergama tarafını yağmalamaya gitmiştir.⁶⁰ Aralık 1402'de ise Manisa'da bulunan Muhammed Sultan'ın maiyetiyle birlikte Emîr Timur'a katılmak için İzmir'e hareket etmiştir (Cemaziyelevvel 805).⁶¹ Emîr Cihanşah, Ankara Savaşı'ndan sonra Kara Tatarların Türkistan'a göçürülmesinde görevlendirilerek Muhammed Sultan Mîrza ile birlikte Tokat ve Amasya tarafına hareket etmiştir.⁶²

Emîr Timur, Yedi Yıllık Sefer'in dönüşünde Barlas Nehri kenarında torunu Ömer Mîrza'ya Hülagû Han'a ait toprakları vermiş ve ülkenin bütün işlerinde yetkili ve nâib olarak yanına Emîr Cihanşah'ı tayin etmiştir. Daha sonra bu bey, Ömer Mîrza'nın sağ kanat emîrleri arasında yer almıştır. *Yezdî*, Emîr Timur'un ayrıca Ömer Mîrza'ya, "*Cihanşah-bek'in sözünden çıkmayasın ve o neyi uygun buluyorsa onunla birlikte olasın!*" dediğini söylemektedir. Ardından Emîr Cihanşah, Emîr Timur'un bağrına başını dayayıp ağlamıştır (Ramazan 806/Mart 1404). Emîr Cihanşah, Emîr Timur'un Semerkand'a gitmek için ayrılmasından sonra Ömer Mîrza'yla birlikte buldukları Aladağ yaylağından hareketle Gökçe Deniz üzerinden Tebriz'e hareket etmiştir (Rebiulevvel 807/Eylül 1404).⁶³ Bu olay Emîr Cihanşah'ın ne kadar büyük bir itibara sahip olduğunu göstermektedir.

İskender Şeyhî'nin isyan etmesi üzerine Emîr Cihanşah, Ömer Mîrza'yla birlikte Rey'e gelerek Rey, Kum ve Kaşan piyadelerini topladıktan sonra Nur Kalesi'ni yıkmıştır. İskender Şeyhî'nin düşmanı olan Melik Keyümers yanlarına gelmiş fakat onlar farklı bir siyaset uygulayarak onu tutuklayıp İskender Şeyhî'ye göndermişlerdir. "*Senin düşmanını yakalayıp sana gönderdik. Şimdi sen ey Şeyh! Hemen bize gel. Sahipkıran huzurunda daha önceki mevkiin ne ise, şimdi ondan daha iyi olacaktır.*" haberini ulaştırmışlardır. İskender Şeyhî gelmediği gibi Melik Keyümers'le barışıp ittifak etmiştir.⁶⁴

Şahrüh Mîrza, babasının ölümü üzerine Emîr Cihanşah ve Emîr Süleymanşah'a elçi göndermiştir. Buna göre Emîr Cihanşah'tan Azerbaycan ve İrakeyn ülkelerinin idaresini iyi bir şekilde koruyarak acele bir şekilde yanına gelmesini istemiştir.⁶⁵ Ömer Mîrza ise Emîr Timur'un ölüm haberini alır almaz kendi adına hutbe okutup sikke kestirmiştir. Ardından ise Emîr Timur'un daha önceden vermiş olduğu emir olan Alıncak Kalesi'nin yıkılması için Emîr Cihanşah'ı vazifelendirmiştir. Zaten bu Emîr Cihanşah'ın son görevi olmuştur.

Emîr Cihanşah'ın öldürülme nedeni ve ölümü hakkında farklı rivayetler vardır. Ancak bu emîrin Ömer Mîrza'nın hizmetindeyken öldüğü sabittir.⁶⁶ *Tacü's-selmânî*, Emîr Timur'un Emîr Cihanşah'ı Ömer Mîrza'nın yanına tayin ettiğini ancak hükümdarın kuvvetli görüş ve sağlam düşünceyle bir vezîrin görüşüne ihtiyaç duymaması gerektiğini söylediği bilgisini aktarmakla birlikte bu ögüdün Ömer Mîrza ve Emîr Cihanşah'ın arasında ortaya çıkan sorunun nedeni olarak göstermektedir. Şöyle ki, Ömer Mîrza bu öğütler doğrultusunda devleti yönetirken fesat düşünceli kimseler Emîr Cihanşah'la ilgili mevzuları Mîrza'ya doğru bir şekilde aktarmamıştır. Bu durum Ömer Mîrza'nın Emîr Cihanşah'a düşmanlık beslemesine ve saygısızca

⁶⁰ ZNYT, s. 401.

⁶¹ ZNYT, s. 403.

⁶² ZNYT, s. 410.

⁶³ *Muizzü'l-ensab*, s. 146; ZNYT, s. 426-427; *Târîh-i Kebîr*, s. 41; *Habibu's-siyer*, III/I, s. 290; Hafız Abru, *Zübdetü't-tevârih*, I, nşr. Seyyid Kemal Hac Seyyid Cevadî, Tahran 1371, s.34-37 (Bundan sonra *Zübdetü't-tevârih*); *Muizzü'l-ensab*, s.146. Tacü's-selmânî'de Emîr Şah Melik'e dayanarak, "*Emîrzâde Ömer'in henüz tecrübe kazanmamış olması, gençliği dolayısı ile tam bir sağduyu ve doğru düşünce derecesine erişmemiş bulunduğundan, bütün işlerle ilgilenip, ülke ve saltanat idaresini yürütmesini buyurarak...*" şeklinde bilgi vermektedir. *Tarihname*, s. 69-70.

⁶⁴ ZNYT, s. 427.

⁶⁵ *Tarihname*, s. 38-39.

⁶⁶ *Habibu's-siyer*, III/II, s. 310.

davranmasına neden olmuştur. Dayanacak gücünün kalmaması üzerine Emîr Cihanşah, Ömer Mîrza'nın otağına gitmiştir.

Hondmir, Hafız Abru, Fasiheddin ve Hasan Rumlu da Tacü's-selmânî doğrultusunda bilgi vermektedir. Buna göre Ömer Mîrza'yla Emîr Cihanşah'ın çevredeki kişilerden dolayı arası bozulmuştur. Emîr Cihanşah, Mevlana Kutbeddin Evbihî/Evbehî, Darab Fuşencî/Kuşcı, Şeyh Muhammed Tuvaçı, Timur Sekürçü/Şükürçü/Şekerçi'nin oğlu Abdulhalik başta olmak üzere orada bulunanlara kılıçla saldırmıştır. Kaçmasına rağmen aynı gün öğleden sonra yakalanarak Ömer Mîrza tarafından öldürülmüş, maiyeti cezalandırılarak ve malları müsadere edilmiştir. (22 Ramazan 807/24 Mart 1405).⁶⁷ Fasîh, burada iki bin tümen ele geçirildiğini söylemektedir.⁶⁸

Klaviyo, Emîr Cihanşah'ın öldürülme hadisesinin nedenini iki rivayete dayandırmaktadır. Bu rivayetlerden biri *Ca'ferî*'nin anlattıklarını destekler mahiyettedir. Buna göre, Emîr Cihanşah'ın çok geniş araziye ve büyük bir taraftara sahip olması, ayrıca sözlerinin Emîr Timur'un emri gibi addedilmesi Ömer Mîrza'yı korkutmuştur. Ömer Mîrza'nın bu nedenlerden dolayı isyan etmesinden çekindiği için onu öldürdüğüne veya Emîr Cihanşah'ın Emîr Timur'un ölümünün ardından Ömer Mîrza'dan kurtulmak isteme ihtimaline bağlanmaktadır.⁶⁹ Bu rivayeti destekler mahiyette bir bilgi de vermektedir. Buna göre, *Klaviyo* Maku'dayken Emîr Cihanşah'ın, buranın hâkimine haber göndererek misafir olarak oraya geleceğini ve bütün servetini burada saklayacağını söylemektedir.⁷⁰ Diğer rivayeti ise *Tacü's-selmânî*'yi destekler bilgi vermektedir.⁷¹

⁶⁷ *Tarih-nâme*, s. 69-71; *Târîh-i Kebîr*, s. 53; *Habibu's-siyer*, III/II, s. 310-311, 317; *Mücmel-i Fasihî*, s. 156; *Zübdetü't-tevarih*, I, s. 38-40; Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-tevârih*, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yayınları, Ankara 2006, s. 31 (Bundan sonra Ahsenü't-tevârih). Tacü's-selmânî olayı “*Bir gün sabah vakti (Cihanşah), kendiliğinden Emîrzâde Ömer'in otağına gelerek, çeşitli konularda, onun has adamları ile görüşme isteğinde olduğu bahanesini ileri sürdü. Mevlânâ Kutbeddin ve Şeyh Muhammed'i orfe göre oturmuş buldukları orunda kılıçla öldürdü. Haksız olarak onların kanını dökmüş bulduğundan, kaçmaya karar verip, hemen atlanarak Sultaniye'ye doğru yöneldi. Aynı gün Emîrzâde Ömer bahadır öfkelenerek, öcünü almak için atlanıp, onun ardınca gitti. Beyler ve has adamları ile birlikte at sürüp, Ucan geçidinde Emîr Cihanşah'a yetişti. Emîr Cihanşah karşı koymak üzere gelince, taraflar arasında vuruşma başladı. Savaş alanı bir anda toprak renginden ala boyandı. Vuruşma sırasında Emîrzâde Cihanşah ağır şekilde yaralandı. Derhal attan düştü ve hemen o an başını bedeninden ayırdılar...*” şeklinde anlatılmaktadır. *Tarih-nâme*, aynı yer. *Ca'ferî* bu olayı “*Büyük Emîr'in ölüm haberi Tebriz'e ulaşınca, Cihanşah-ı Cakü saltanat hevesine kapılarak, Emîrzâde Ömer'i öldürmek niyeti ile ayaklandı. Lâkin o baskın yapmadan önce, ayaklanma haberi Emîrzâde Ömer'e ulaştı ve Emîrzâde gizlendi. (Cihanşah-ı Cakü) arzusunu gerçekleştiremeyince, Sistan'a kaçtı. Sistanlılardan birkaç kişi ve Baba Hacî onu öldürüp, başını Emîrzâde Ömer'e getirdiler.*” şeklinde aktarmaktadır. *Târîh-i Kebîr*, aynı yer.

⁶⁸ *Mücmel-i Fasihî*, s. 156.

⁶⁹ *Semerkand'a Seyahat*, s. 193.

⁷⁰ *Semerkand'a Seyahat*, s. 84.

⁷¹ “*Cihan Şah, Timur'un ölümünü haber alınca, hemen silahlanmış ve adamlarını da silahlayarak devlet meclisinin kurulduğu yere gelmiş, burada Ömer'in samimi dostlarından bir din âlimine rast gelmiş, bir aralık sevdiği bir kadın Prens Ömer tarafından bu adama verilmesi dolayısıyla bu adama kin bağladığı ve daha başka sebeplerin tesiri altında bulunduğu için, bu mollaya rast gelir gelmez üzerine çullanmış ve onu öldürmüştür. Cihan Şah, bu cinayeti irtikâp ettikten sonra yalın kılıç bir halde Prens Ömer'in bulunduğu yere ilerlemiş, Ömer'in muhafızları bu manzarayı görünce, derhal vazife başına koşarak, Prens'in çadırını muhafaza etmek istemişler, bu sırada eski Tatar reisi Ediku'nun ani bir taarruzda bulunduğu ortaya yayılmış, Cihan Şah, Ömer'i öldürtmek üzere saldırmış, fakat muhafızları da silahlarını çekmişlerdi. Bu sırada, Tatarlardan biri, Ömer'in çadırından çıkarak, ne istediğini sormuş, Cihan Şah Ömer'e bir şey arz edeceğini söylemiş, Tatar, izin almak için içeri girdiği zaman, Ömer de, Cihan Şah'ı öldürmesini emretmişti. Tatar, Ömer'in yanından çıkınca, Cihan Şah'a saldırmış ve bir darbe ile başını uçurmuştu. Cihan Şah'ın akıbetini gören adamları kaçmaya başlamışlar, Ömer de, Cihan Şah'ın kellesini Bağdad'daki babası Miran Şah ile kardeşi Ebu Bekir'e göndermiş... Miran Şah, Cihan Şah'ın kafasını görünce oğlu Ömer'den korkmuş ve Viyan vadisinde yapılacak içtimaa gitmemeye karar vermişti.*” *Semerkand'a Seyahat*, s. 193-194, 196.

1. 1. Burunduk (Pir Sultan) b. Cihanşah

Emîrzâde olarak da geçen Emîr Cihanşah oğlu Emîr Burunduk'un⁷² Ali⁷³, Sultan Ebu Sa'id⁷⁴, Sultan Ahmed, Sultan Muhammed⁷⁵ ve Sultan Mahmud adında beş oğlu; Yedigâr Sultan adında bir kızı vardır.⁷⁶ *Muizzü'l-ensab*'da adının Pir Sultan olduğu ancak Burunduk olarak da bilindiği bilgisi geçmektedir.⁷⁷ *Klaviyo*, Emîr Timur'un hazinesinden sorumlu üç saray mabeyincisinden birinin Emîr Burunduk olduğunu bildirmektedir.⁷⁸ *Tacü's-Selmanî*, Emîr Burunduk için "... o, *Hazret-i Sahipkıran'ın eşiğinde çehre olarak (ism-i çehregi) bulunuyordu*" demektedir.⁷⁹ Halil Sultan, Emîr Timur ve Muhammed Sultan Mîrza'nın hazine ve mirasını çevresindeki itibarsız kişilere dahi dağıttığı zaman Emîr Burunduk'a ele geçirilen kumalardan üç tane vermiştir.⁸⁰

Emîr Burunduk, Yedi Yıllık Sefer'e katılmış ve Şam'dan kaçan Ferec'in ordusunu takiple görevlendirilen beyler arasında yerini almıştır.⁸¹ Şam'dan dönüşte cavangarda yer alan Burunduk, Sultan Hüseyin'le birlikte beş bin kişilik orduyla Antakya dolaylarına gönderilmiş (Mart 1401)⁸², Antep civarında Türkmenleri takip eden orduda yer almıştır.⁸³ Daha sonra Bağdat kuşatmasına katılmış Rüstem Mîrza, Emîr Şah Melik ve Emîr Ali Sultan'la birlikte şehrin kuzey tarafından kale surlarını ele geçirmiştir (27 Zilkade 803/9 Temmuz 1401).⁸⁴ Yaklaşık on beş gün sonra ise Sultan Mahmud Han ve Halil Sultan'la birlikte Hille ve Vasi taraflarını yağmalamıştır.⁸⁵ Ardından Ebu Bekir Mîrza ve Halil Sultan'ın bulunduğu orduyla

⁷² Türkçe kökenli bir isimdir. Burunduk veya Burunduruk ismi yular, burun kıskacı anlamına gelmektedir. Tuncer Gülensoy- Peki Küçükler, *Eski Türk-Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2015, s. 90-91.

⁷³ Ali'nin Muhammed Ali, Muhammed Kasım ve Muhammed Burunduk adında üç oğlu vardır. *Muizzü'l-ensab*, s. 112-113. Emîr Muhammed Ali Barlas'ın oğlu olduğu kesin olarak tespit edilememekle beraber Emîr Muhammed Barlas adında bir emîrin ismi verilmektedir. Bu emîr Esterabad'ı ele geçirmesiyle Herat'ın kuşatması arasında olan dönemde Sultan Hüseyin Baykara'nın maiyetine girmiştir. *Muizzü'l-ensab*, s. 189.

⁷⁴ Sultan Hüseyin Baykara'nın Esterabad'a hâkim olduktan sonra hizmetine giren emîrlere arasında Emîr Sultan Ebu Sa'id Barlas da geçmektedir. Ancak bu emîrin Burunduk'un oğlu olduğu hakkında açık bir bilgiye ulaşılamamıştır. *Muizzü'l-ensab*, s. 188.

⁷⁵ Sultan Ebu Said'in oğlu Sultan Mahmud'un emîr-i tümen listesinde Emîr Sultan Muhammed Barlas adı geçmektedir. Ancak bu emîrin Cihanşah'ın Burunduk'tan torunu olduğuna dair kesin bir bilgi tespit edilememiştir. *Muizzü'l-ensab*, s. 184.

⁷⁶ *Muizzü'l-ensab(L)*, 90b; *Muizzü'l-ensab*, s. 112-113; *ZNŞ*, s. 303; *Vekayi*, II, s. 185; *Tarihname*, s. 25; *Zübdetü't-tevârih*, I, s. 11.

⁷⁷ *Muizzü'l-ensab*, s. 112. Kaynaklarda Pir Sultan Barlas adında başka bir emîrden bahsedilmektedir. Pir Sultan Barlas, Sultan Ebu Sa'id Mîrza'nın büyük emîrleri arasında bahsedilmekte ve tavacı olduğu bildirilmektedir. Onun hizmetindeyken yakalanarak Ebu'l-Kasım Babur Mîrza'nın hizmetine dâhil edilmiş ve divânda bütün emîrlerden daha üst seviyede bulunmuştur. Ardından Kunduz ve Bağlan tarafları ona verilmiştir. Bu olaylar 1454'te meydana geldiğinden dolayı ve *Muizzü'l-ensab*'da Emîr Caku'nun soyundan başkasının bu isme sahip olmadığı göz önünde bulundurulursa adı geçen emîrin Emîr Cihanşah'ın oğlu Emîr Burunduk'un olması ihtimali yoktur. Ayrıca *İbni Arabşah* Emîr Burunduk'un Halil Sultan tarafından öldürüldüğünü bildirmektedir. Ancak Emîr Pir Sultan'ın Barlas boyuna mensup olması ve Emîr Caku ardından oğlu Emîr Cihanşah'a verilen Kunduz ve Bağlan'ın bu emîre verilmesi onun bu aileyle bir bağlantısı olabileceğini düşündürmektedir. *Ahsenü't-tevârih*, s. 325-326; *Habibü's-siyer*, III/II, s. 380; *Acâibu'l-makdur*, s. 378; *Muizzü'l-ensab*, s. 112-113, 179.

⁷⁸ *Semerkand'a Seyahat*, s. 195. Burada Burunduk'un adı "Butudo" olarak verilmektedir. *aynı yer; Embassy to Tamerlane*, s. 315.

⁷⁹ *Tarihname*, s. 103. Çehre, ileri gelen ve asilzâdeleden oluşan hassa birlikleridir. Sultan Ebu Sa'id Mîrza da bu şekilde hassa birlikleri teşkil etmiştir. *Vekayi*, II, s. 596.

⁸⁰ *Tarihname*, s. 102-103.

⁸¹ *ZNYT*, s. 360-361; *Târîh-i Kebîr*, s. 22.

⁸² *ZNYT*, s. 369.

⁸³ *ZNŞ*, s. 284.

⁸⁴ *ZNŞ*, s. 288; *ZNYT*, s. 375.

⁸⁵ *ZNŞ*, s. 293; *ZNYT*, s. 376.

Timurlu Devleti Emîrleri I- Barlas Boyu: Cihanşah Barlas ve Oğulları

Muhammed Sultan Mîrza'ya katılarak Kemah Kalesi'nin ele geçirilmesinde görevlendirilmiştir.⁸⁶

Timurlu ordusunun Anadolu'ya yönelmesiyle birlikte Emîr Şeyh Nureddin'le birlikte Haruk Kalesi'ni⁸⁷ ele geçirmiştir.⁸⁸ Kırşehir tarafındaki ordudan Emîr Burunduk ve diğer beyler, yaklaşan Osmanlı birliklerinin önünü kesmeleri için önden Ankara'ya gönderilmiştir.⁸⁹ Ankara hâkimi Yakup'la savaşmış ve onları yenmiştir.⁹⁰ Ankara Savaşı'nda Şahrüh Mîrza'nın başında bulunduğu cavangar/sol kolda yer alan Emîr Burunduk, Domanîç taraflarında Osmanlı askerlerinin saldırısını püskürtmede büyük yararlık göstermiştir. Yedi Yıllık Sefer dönüşünde Anadolu'dan göçürülen Kara Tatarların yolda isyan etmesi sonucunda durumdan haber almak için Ahmed bin Ömerşeyh Mîrza'yla birlikte Damgan'a sevk edilmiştir.⁹¹ Emîr Burunduk, Çin üzerine yapılacak sefer öncesinde Emîr Timur tarafından ordunun sayımının yapılmasıyla görevlendirilmiş⁹² ve sefer sırasında Taşkent ve Sayram'da bulunan Halil Sultan ve Sultan Hüseyin'in komutasındaki orduda bulunmuştur.⁹³

Emîr Timur'un ölümünün ardından gelişen taht mücadelelerinde Emîr Burunduk'un etkin olduğu görülmektedir. Halil Sultan'ı Taşkent'te tahta oturtanlar arasında yer alan Emîr Burunduk, bu Mîrza'nın tavacıları arasında yer almıştır.⁹⁴ Asayişin bozulduğu bir dönemde Aksulat'ta bulunan Emîr Timur'un ev ahalisi ve beylerinin yanına gelip başsağlığı dileyerek Emîr Hudaydâd Hüseyinî ve Emîr Şemseddin Abbas'ın mektubunu Emîr Şeyh Nureddin ve Emîr Şah Melik'e iletmıştır. Görüşme sonunda Emîr Timur'un vasiyetinden ayrılmayacaklarını belirten Emîr Şeyh Nureddin ve Emîr Şah Melik'in yanından bu doğrultuda yemin ederek ayrılan Emîr Burunduk, kendisine verilen mektubu Taşkent'e ulaştırınca buradaki beyler Halil Sultan'a tabi oldukları için pişman olmuşlardır. Ayrıca Halil Sultan istemeyerek de olsa Pir Muhammed Mîrza'nın veliahtlığını kabul ettiğini bildirmiştir. Emîr Burunduk, Semerkand'a doğru hareket eden Halil Sultan tarafından Seyhun Nehri'nin geçiş yerlerini tutması için Şahrühiye'nin yukarı kısımlarına gönderilmiştir.⁹⁵ Emîr Hudaydâd Hüseyinî ve Emîr Şemseddin Abbas'la gizlice anlaşarak Emîr Şeyh Nureddin ve Emîr Şah Melik'in ardından gitmek için Seyhun'u geçip köprüleri yıktırmışsa da daha sonra tekrar Halil Sultan'a pişman olduğunu bildirmek suretiyle biat etmiştir. Halil Sultan, Emîr Burunduk'un biatı üzerine "*önemli değil*" diyerek samimi bir şekilde karşılık vermiştir. Ardından taraftarlarıyla birlikte Semerkand'a yola koyulmuştur.⁹⁶ Ardından Halil Sultan'ın Semerkand'da hükümdarlığını ilan ettikten sonra devlet yönetiminde yerini almıştır (Tavuk Yılı/16 Ramazan 807/18 Mart 1405).⁹⁷ Emîr Burunduk, Halil Sultan tarafından Pir Muhammed Mîrza üzerine yapılması düşünülen sefer öncesinde askerleri toplamak ve onları düzene koymak amacıyla Hisar-ı Şadman yakınlarına

⁸⁶ ZNŞ, s. 300.

⁸⁷ Necati Lugal tercümesinde Havik olarak geçmektedir. ZNŞ, s. 302.

⁸⁸ ZNYT, s. 388.

⁸⁹ ZNYT, s. 390.

⁹⁰ ZNŞ, s. 303.

⁹¹ ZNŞ, s. 304, 307, 315; ZNYT, s. 430; *Habibü's-siyer*, III/I, s. 282.

⁹² ZNYT, s. 442; *Habibü's-siyer*, III/I, s. 294.

⁹³ *Târîh-i Kebîr*, s. 47.

⁹⁴ *Muizzü'l-ensab*, s. 147.

⁹⁵ Arabşah Emîr Burunduk'un Halil Sultan'a karşı bir muhalefet içinde olduğunu söylemektedir. Seyhun tarafına gönderilme olayını, "*Eğer âli düşüncelerine uygun gelirse, ben önden gidip siz gelinceye kadar her şeyi yoluna koyayım. Ben senin devletinin tellalı, saltanatının rehberi olurum ve kanun-kaideleri belirleyip, herkese bu hususta müjde veririm. Herkes seni karşılamaya hazırlanır, şehre girmen için gerekli tedbirler alınmış olur.*" şeklinde aktarmaktadır. *Acâibu'l-makdûr*, s. 373-374.

⁹⁶ ZNYT, s. 454-457; *Acâibu'l-makdûr*, s. 374, 376-377; *Târîh-i Kebîr*, s. 50, 51; *Tarihname*, s. 25, 26, 27; *Zübdetü't-tevârih*, I, s. 11-12; *Habibü's-siyer*, III/I, s. 297, 298

⁹⁷ *Acâibu'l-makdûr*, s. 390; ZNYT, s. 460.

gönderilmiştir.⁹⁸ Halil Sultan, Pîr Muhammed Mîrza'ya⁹⁹ karşı Sultan Hüseyin'i göndermek istemiş ve bu amaçla Sultan Hüseyin'in yanına ordu göndermiştir. Ancak Sultan Hüseyin, Emîr Burunduk'un da içinde bulunduğu emîrleri tutuklamıştır. Daha sonra ise kendisine biat etmeleri şartıyla serbest bırakmışsa da bu beyler ilk fırsatta Halil Sultan tarafına geçmişlerdir.¹⁰⁰ Sultan Hüseyin, Pir Muhammed Mîrza'yla yaptığı savaşı kaybetmiş ancak Halil Sultan, Pir Muhammed Mîrza'yla tekrar savaşmış ve kazanmıştır. Emîr Burunduk bu savaşta barangarda yer almıştır (809/1406).¹⁰¹ Emîr Burunduk, tarihi bilinmemekle birlikte Halil Sultan tarafından öldürülmüştür.¹⁰²

1. 1. 1. Muhammed Burunduk b. Ali b. Burunduk

Muhammed Burunduk'un babası Ali, Şahrüh Mîrza'nın emîr-i kolunda/merkez emîri tümen-i Ali Burunduk şeklinde geçmektedir. Bu tümenin maiyeti Muhammed Sultan, Cüneyd, Yağbastı, Alina-bik, Çolpan, Devlet-Hâce, Ali Sultan, İlyas ve sonradan dâhil edilen Gıyaseddin Ali, Mevlana Mübarekşah ile Veys'tir.¹⁰³ Şahrüh Mîrza'ya tabi olan Emîr Halil'in Şirvan'daki kardeşleri Ferruhzâd, Keykubâd, İshak ve Haşim'in Ali Nak'la birleşerek kendisine isyan etmesi sonucu zor durumda kalınca Burunduk'un oğlu Emîr Ali ile Sultan Bayezid'i Katlânî, Emîr Seyyidî ve Emîr Celâleddin Çakmak-ı Şâmî başta olmak üzere orduyla birlikte Şirvan'a yardım için harekete geçmiştir.¹⁰⁴

Muhammed Burunduk Barlas'ın şeceresi Ali bin Burunduk bin Cihanşah bin Caku'dur.¹⁰⁵ Abdullah, Abdi, Muhammed Bakır, Sultan Celaleddin, Muhammed Cafer, Muhammed Kasım¹⁰⁶, Mîrza Kuli ve Yahya adında sekiz oğlu vardır.¹⁰⁷ Emîr Şücaeddin olarak da anılan bu

⁹⁸ *Tarihname*, s. 80.

⁹⁹ Pir Muhammed Mîrza, Emîr Timur'un oğlu Cihangir Mîrza'nın oğludur. Annesi İlyas Yasavuri/Yesuri'nin kızı Baht Melik Ağa'dır. Babasının ölümünden kırk gün sonra doğan Pir Muhammed Mîrza, dedesi Emîr Timur tarafından Fars Padişahı Celaleddin Şuca'nın kızıyla evlendirilmiştir (785/1383). Emîr Timur'un Toktamış Han üzerine çıktığı seferde Şahrüh Mîrza'yla beraber ülkenin dirlik ve düzeninin sağlanması için geride bırakılmıştır (22 Safer 793/19 Ocak 1391). Deşt-i Kıpçak Seferi sonrasında Emîr Timur tarafından Sultan Gazneli Mahmud'un ülkesi olan Kunduz, Bağlan, Gazne, Kabul ve Zabulistan'dan başka Sind'e Nehri'ne kadar olan Kandahar ve çevresi Pir Muhammed Mîrza'ya bırakılmış ve önemli beyler de emrine verilmiştir. Böylece Emîr Cihanşah Caku'yla aynı bölgede bulunmuştur. Çünkü bu beye babası Emîr Caku'nun yönettiği Kunduz, Bağlan ve Kabul toprakları verilmişti. Beş Yıllık Sefer'e ve Hindistan Seferi'ne katılmıştır. Emîr Timur abisi Muhammed Sultan Mîrza'yı veliht göstermiş ancak o, Yedi Yıllık Sefer'de Mart 1403'te ölmüştür. Emîr Timur bu defa ölüm döşegindeyken Cihangir Mîrza'nın diğer oğlu Pir Muhammed Mîrza'yı veliht göstermiş ancak Mîrza ve ümerâ tarafından pek kabul görmemiştir. Halil Sultan Semerkand'ı ele geçirdiğinde veliht Pir Muhammed Mîrza'nın yeğeni Muhammed Cihangir'i (1396-1433) han ilan etmiştir. Pir Muhammed Mîrza'nın yirmi yedi oğlu olmuş fakat yedi oğlu kalmıştır. Bunlar Kaydu Mîrza (1397-1418), Halil Mîrza (1399-1427), Sa'ad Vakkas Mîrza (1400-1418), Kayser Mîrza (1401-1418), Buzancir Mîrza (1402-1429), Cihangir Mîrza (1402-1433), Sencer Mîrza (1403-1429). *ZNYT*, s. 115, 146, 184, 197, 199, 203, 210-211, 212, 219, 268, 276, 288 vd., 312, 447, 462, 467; *Muizzü'l-ensab*, s. 138-141; *Amîr Temur v Mirovay İstorii*, İzdetelska-Poligrafiçkiy Kontsern «Şark», Taşkent 1994, s. 196.

¹⁰⁰ *Târîh-i Kebîr*, s. 56.

¹⁰¹ *Târîh-i Kebîr*, s. 56, 57; *Zübdetü't-tevârih*, I, s. 101.

¹⁰² *Acâibu'l-makdur*, s. 378. *Semerkand'a Seyahat*, s. 195. *Klavıyo*, Emîr Burunduk'un Halil Sultan tarafından öldürüldüğünü belirtmişse de olayı daha farklı anlatmıştır. Buna göre Halil Sultan Emîr Timur'un üç saray mabeyincisini yakalatmak istemiş ama sadece Butudo/Burunduk'u yakalayabilmiş ve onu öldürmüştür. *Semerkand'a Seyahat*, s. 195.

¹⁰³ *Muizzü'l-ensab*, s. 160.

¹⁰⁴ *Târîh-i Kebîr*, s. 105-106. Şahrüh'un adı geçen beylerle gönderdiği ordu Şirvan'da gözükmeye isyancılar Kara Sav Kalesi'ne çekilmiş ve aralıklarla yirmi gün çatışmalar sürmüştür. İsyancılar kaleden çıkmalarına izin verilmesi durumunda bu işten vazgeçeceklerini söylemişse de sözlerinde durmamışlardır. Ali Nak'ın 5000'i zırhlı atlı ve mızraklı olmak üzere 7000 adamı bulunması üzerine beyler durumu Şahrüh'a bildirmiş ve Şahrüh Mîrza buraya Emîr Yedigârşah Arlat komutasında kalabalık bir ordu sevk etmiştir. *aynı yer*.

¹⁰⁵ *Habîbü's-siyer*, III/II, s. 435; *Vekayi*, II, s. 185.

¹⁰⁶ Babur Mîrza'nın (Zahirüddin) hizmetinde Muhammed Kasım Barlas adında bir emîr bulunmaktadır (925h.1519). *Vekayi*, II, s. 278. Zaman ve coğrafî şartlar göz önünde bulundurulduğunda büyük bir ihtimal Muhammed

bey, Sultan Hüseyin Baykara zamanında yaşı, rütbesi, anlayışı, zekâsı, kanun ve töre bilgisiyle Çağatay ulusu içinde dengi bulunmayan bir mertebededir.¹⁰⁸ Babur, Emîr Muhammed Burunduk için “*fevkalâde mâlûmatlı bir adam ve çok iyi bir serdardı*” ifadesini kullanmış ve kuşlara çok merakı olduğunu söylemiştir.¹⁰⁹

Mîrza Haydar Duğlat, Muhammed Burunduk Barlas hakkında Şahrüh’un emîrlerinden ifadesini kullanmıştır.¹¹⁰ Emîr Muhammed Burunduk Barlas, Ebu’l-kasım Babur Mîrza’nın yanındayken daha sonra Sultan Ebu Sa’id’in hizmetine geçmiş ve Cihangir Mîrza’yla birlikte kendisine Kabil verilmiştir.¹¹¹

Sultan Ebu Sai’d Mîrza, Emîr Muhammed Burunduk’u Uluğ Bey Mîrza’ya atake tayin etmiştir. Ancak Uluğ Bey Mîrza, Barlaslara kastedince Emîr Muhammed Burunduk ve diğer Barlas emîrleri harekete geçerek Uluğ Bey Mîrza’yı tutsak etmişlerdir. Ardından il ve uluslarını alarak Kunduz tarafına göç etmiş, Hindikûş üzerinden adı geçen Mîrza’yı incitmeden göndermişlerdir. Bu olayla birlikte saf değiştirerek Horasan’a Sultan Hüseyin Baykara’ya muft olmuşlardır.¹¹² Daha sonra Muzaffer Hüseyin Mîrza’nın *atake ve sâhib-i ihtiyarı* olmuştur.¹¹³

Hondmir’in verdiği bilgilerde Muhammed Burunduk, Sultan Ebu Sa’id Mîrza’nın oğlu Sultan Mahmud Mîrza’nın hizmetinde üst mertebeli emîr olduğunu ve daha sonra Sultan Hüseyin Baykara Mîrza’nın hizmetine girdiğini göstermektedir. Şöyle ki, Ahmed Muştak’ın Belh’te isyan etmesi üzerine Sultan Hüseyin Baykara bu tarafa hareket etmiştir. Kalenin müstahkem ve uzun süre yetecek işeye sahip olmasının yanı sıra Ahmed Muştak’ın Maverâünnehir’den Sultan Ahmed Mîrza ve Sultan Mahmud Mîrza’dan destek alması bu kuşatmanın dört aya yakın sürmesine neden olmuştur. Kuşatma sırasında Sultan Mahmud Mîrza’nın destek için Seyhun kıyısına orduyla yerleşmesi Sultan Hüseyin Baykara’yı tedbir almaya mecbur etmiştir. Buna göre Emîr Muzaffer Barlas’ı¹¹⁴ Tirmiz Geçidi’ne göndererek Semerkand ve Hisar ordusunun geçmesini engellemeyi amaçlamıştır. Sultan Mahmud Mîrza tarafında olan Emîr Muhammed Burunduk, zaman zaman Tirmiz Geçidi’ndeki Muzaffer Barlas’ın yanına giderek barış görüşmeleri yapmıştır. Yine böyle bir amaçla Emîr Muhammed Burunduk ve Emîr Cihangir, Emîr Muzaffer’le barış görüşmesi yapmak için teknelerle nehirde bulduklarında aşırı bir rüzgâr çıkması sonucu Emîr Muzaffer Barlas’ın teknesi kontrolden çıkarak karşı tarafa hareket etmiştir. Ok yağmuruna tutulan Emîr Muzaffer Barlas kurtulmuş fakat komutanları tutsak düşmüştür. Olay Sultan Hüseyin Baykara’ya haber edilince Muzaffer Barlas ordugâha çağırılmıştır.¹¹⁵ Ardından Maverâünnehir’e dönen Sultan Ahmed Mîrza ve Sultan Mahmud Mîrza’nın peşine gönderilmiştir. Emîr Muzaffer Barlas, Mîrzaları

Burunduk’un oğludur. Çünkü Muhammed Burunduk, Hüseyin Baykara’nın hizmetinde bulunmuştur. Burunduk’un oğlu Ali’nin de Muhammed Kasım adında oğlu vardır. Fakat yukarıda belirtilen duruma bakıldığında onun olma ihtimali düşüktür.

¹⁰⁷ *Muizzü’l-ensab*, s. 113.

¹⁰⁸ Mirza Haydar Duğlat, *Tarih-i Reşidî*, çev. Osman Karatay, Selenge Yayınları, İstanbul 2006, s. 366 (Bundan sonra *Tarih-i Reşidî*).

¹⁰⁹ *Vekayi*, II, s. 185, 226-227. “*Kuşa çok merakı vardı. O kadar ki, eğer bir kuşu ölse veya kaybolursa, oğullarının adını zikrederek: ‘Bu kuş öleceği veya kaybolacağı bir yerde filân ölse idi veya filânın boynu kırılrsa idi, ne olurdu’ dermiş.*” aynı yer.

¹¹⁰ *Tarih-i Reşidî*, s. 366.

¹¹¹ *Vekayi*, II, s. 185, 187.

¹¹² *Muizzü’l-ensab*, s. 190; *Vekayi*, II, s. 185.

¹¹³ *Vekayi*, II, s. 188, 201.

¹¹⁴ Muzaffer Barlas’ı, Caku’nun Cihanşah’tan olma torunu Sultan Muhammed’in oğlu Sultan Muzaffer’le karıştırmamak gerekir. Bu emîr Emîr Şeyh Abdullah’ın oğlu olup Sultan Mesud Mîrza’nın emîr-i divânıdır. Sultan Hüseyin Baykara zamanında önemli faaliyetlerde bulunmuştur. 878h./Mayıs 1473-1474’te Herat’ta hastalanarak ölmüştür. *Habibü’s-siyer*, III/II, s. 436, 455.

¹¹⁵ *Habibü’s-siyer*, III/II, s. 434-435.

yakalayamasa da hatırı sayılır bir ganimet elde etmiştir. Bu olayların ardından Emîr Muhammed Burunduk Barlas ve Emîr Cihangir Barlas, Sultan Hüseyin Baykara'nın hizmetine girmiş ve büyük memnuniyetle karşılanmışlardır (878h./Mayıs 1473-1474).¹¹⁶

Muhammed Burunduk Barlas'ın Hüseyin Baykara Mîrza'nın yanında güçlü bir konumda olduğu görülmektedir. Babur, Sultan Hüseyin Baykara öldüğünde Muzaffer Mîrza'dan dolayı Bediüzzaman Mîrza'nın başkente gelmek için çekindiğini ve bunun nedenleri arasında Muhammed Burunduk Barlas'ın başkentte bulunmasını göstermektedir.¹¹⁷ Ayrıca bir süre muhalefet ettikten sonra Hüseyin Baykara Mîrza'ya tabi olan Hüsrevşah, Özbek taraflarına giderek buraları ele geçirmek istemiştir. Kendisine izin verilmemesine rağmen ısrar edince Muhammed Burunduk ona "Otuz bin askerin ve bütün vilayetlerin elinde iken, ne yaptın ki, şimdi beş yüz adamınla Özbek tasarrufunda bulunan vilayetlerde bir şey yapmak istiyorsun" şeklinde cevap vermiştir.¹¹⁸ Sultan Hüseyin Baykara ölünce onun en muteber emîrlere olan Muhammed Veli Bey, Emîr Muhammed Burunduk'un da etkisiyle İhtiyareddin Kalesi'ne hapsedilmiştir.¹¹⁹

Sultan Hüseyin Baykara, Sultan Mahmud Mîrza üzerine giderken Emîr Muhammed Burunduk ona, "Düşmanın ilerlemesini durdurmak, ayaklarınızdaki acıya rağmen Sultan Mahmud Mîrza ile savaşı hesaba katmak kararsızlık yolunu sürdürmekten uzak değildir. Zira imparatorluk sancakları nehrin diğer tarafına ilerlerse Emîr Hüsrevşah'ın Kunduz'da fırsat kollayan kardeşleri Seyhun geçitlerini koruyacak ve imparatorluk güçlerinin dönüş için geçmelerini önleyecektir." şeklinde tavsiyede bulunmuşsa da Mîrza'nın kendisine karşı kinlenmesine neden olmuştur. Yine de eklem ağırlarından muzdarip olan ve bu yüzden zor hareket eden Sultan Hüseyin Baykara, Sultan Mahmud Mîrza'nın Kunduz'dan Hüsrevşah'ı çağırarak kardeşleri Emîr Veli ve Pir Veli'yi şehrin korunması için görevlendirmesi üzerine bu tavsiyeyi kulak ardı etmemiş, buraya gönderilen Emîr Zunûn'un yakalanması sonucunda Kunduz'a yönelmiştir.¹²⁰

Emîr Muhammed Burunduk ve Emîr Cihangir'in hapsedilmeleriyle sonuçlanacak bir işin içine girdikleri görülmektedir. Sultan Hüseyin Mîrza'nın güçlü vezîrlere olan Hâce Mecdeddin Muhammed, hükümdarın gözünden düşerek azledilince bir süre Belh'e tayin edilmiştir. Emîr Ali Şir'le de arası bozulan Hâce Mecdeddin Muhammed, Emîr Muhammed Burunduk ve Emîr Cihangir'den yardım istemiştir. Sultan Hüseyin Baykara, az evvel bahsedilen seferde yerinde bir tavsiye olmasına rağmen bilinmeyen bir nedenden kızmış olduğu Emîr Muhammed Burunduk'u cezalandırmak için bir fırsat yakalamış ve adı geçen emîrle Emîr Cihangir'i İhtiyareddin Kalesi'ne hapsedilmiştir. Emîr Muhammed Burunduk yaklaşık bir yıl sonra 1494 civarında hapisten çıkarılmış ve nevrûzî başlığı, altın işlemeli kıyafeti ve mansıpları

¹¹⁶ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 435-436.

¹¹⁷ *Vekayi*, II, s. 201.

¹¹⁸ *Vekayi*, II, s. 168; *Habibü's-siyer*, III/II, s. 449. Hüsrevşah, 15 yıla yakın Sultan Mahmud Mîrza'nın hizmetinde Kunduz'u yönetmiştir. Bu mîrzanın ölümünden sonra Hisar-ı Şadman, Huttelân, Tirmiz, Bedehşahn, Kunduz ve Bağlan bölgelerini kontrol etmiştir. Sultan Hüseyin Baykara'ya isyan etmiş ve onun mîrzalarına büyük kast etmiştir. Tebaasını önemsemesine rağmen kendi iktidarı söz konusu olunca acımasızdı. Şarap içmek ve yasaklı şeylerden kaçınmış, Kuran okuyan biri olmuştur. Emîr Hüsrevşah, Şeybanîlere karşı Kunduz ve Bağlan taraflarına yönelmiş ve tebaasına karşı iyi olmasından gerek etrafına çok insan toplanmıştır. Ancak Özbeklere esir düşmüştür. Bu emîr, bir eşeğe bindirilip Kunduz'a götürülmüş, burada törenle şehirde dolaştırılmış ve idam edilmiştir. *Habibü's-siyer*, III/II, s. 507.

¹¹⁹ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 532-533. Emîr Muhammed Veli Bey, Sultan Hüseyin Baykara'nın büyük övgüsüne mazhar olmuş bir emîrdir. Sultan Hüseyin, malî ve tavacı divânına dâhil ederek ona mühür vermiş, Herat'ın hem daruğalığını hem de valiliğine tayin etmiştir. Böylece adı geçen emîr, malî ve idarî işlerde neredeyse elinde bulundurmıştır. *aynı yer*.

¹²⁰ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 449.

iade edilmiştir.¹²¹ Sultan Hüseyin Baykara Mîrza ile Sultan Mesud Mîrza Tirmiz önlerinde karşılaştığında Sultan Mesud Mîrza saldırıya uğrayınca Hisar tarafına çekilmiştir. Muhammed Burunduk Barlas, Muzaffer Hüseyin Mîrza'yla beraber Hutlân/Huttelân tarafına bu mîrza'yı takip için gönderilmiştir (901 kışı/1495-1496).¹²²

Bediüzzaman Mîrza, babasına karşı muhalefete başladığında Sultan Hüseyin Baykara onun üzerine yürümüştür. Emîr Muhammed Burunduk ve Emîr Nasireddin Ömer Bey, Muzaffer Hüseyin Mîrza'nın yanında Esterabad'a Muhammed Mümin Mîrza'nın üzerine gönderilmiştir (Şaban 902/Nisan 1497).¹²³ Muzaffer Hüseyin Mîrza ve Emîr Muhammed Burunduk orduyu savaş nizamına sokmuş ve yapılan savaştan galip çıkmışlardır (1 Ramazan 902/3 Mayıs 1497). Muhammed Mümin Mîrza yakalanarak Muzaffer Hüseyin Mîrza'nın huzuruna getirilmiş ve gümüş zincirlerle bağlanarak Emîr Muhammed Burunduk'un refakatinde Herat'a gönderilmiştir. Emîr Muhammed, Mîrza'yı İhtiyareddin Kalesi'ne hapsedtikten sonra (Safer 903/Eylül-Ekim 1497) Murgab kıyısındaki olayları ve yapılan işleri rapor etmek için Sultan Hüseyin Baykara'nın yanına gitmiştir.¹²⁴ Muzaffer Hüseyin Mîrza'nın Esterabad'da kardeşi Muhammed Hüseyin Mîrza'ya yenildiği (22 Zilkade 903/12 Temmuz 1498) haberinin Herat'a ulaşması üzerine Emîr Muhammed Burunduk, Emîr Kemaleddin Hüseyin Ali Celayir'le birlikte Sebzvar tarafına hareket etmiştir.¹²⁵

Ebu'l-Muhsin Mîrza ve Muhammed Muhsin Mîrza başta olmak üzere kendisine karşı bir isyan hareketi başlayınca Sultan Hüseyin Baykara tahtırevan üzerinde sefere çıkmış ve Abiverd'e hareket etmiştir. İsyen eden mîrzalar ordu-yu hümayunun geldiğini görünce burayı terk etmiştir. Sultan Hüseyin Baykara, Emîr Muhammed Burunduk'u Muzaffer Hüseyin Mîrza, Haydar Muhammed Mîrza ve İbn Hüseyin Mîrza'yla beraber onları takibe göndermiştir. Muhaliflerin savaş düzeni alması üzerine başlayan mücadelede Sultan'ın birlikleri dağılmaya başlamıştır. Ancak hasta olmasına rağmen savaş kıyafetlerini giyerek savaş meydanına inen Sultan Hüseyin Baykara'yı gören mîrzalar tekrar toparlanmış ve muhalifleri mağlup etmiştir.¹²⁶ Muhalif mîrzalar üzerine yeniden sefere çıkıldığında Esterabad'a ilerleyen orduya Muzaffer Hüseyin Mîrza ve Emîr Muhammed Burunduk'un yanı sıra taşra birlikleri de katılmıştır (Muharrem 906/Temmuz-Ağustos 1500).¹²⁷

Babur, Sultan Hüseyin Baykara Mîrza'nın sağlık durumunun kötüleşmesi üzerine Muzaffer Hüseyin Mîrza ve Muhammed Burunduk'un Bediüzzaman Mîrza'yı bizzat Herat'a getirdiğini söylemektedir. Ardından emîrler Bediüzzaman Mîrza ve Muzaffer Hüseyin Mîrza'yı müşterek tahta oturtmuşlardır.¹²⁸ Hondmir ise, Bediüzzaman Mîrza'nın 1 Zilhicce 911/25 Nisan 1506'da mektup alması üzerine üç yüz seçkin emîrle birlikte Baba İlahi mevkiine geldiğini bildirmektedir. Buna göre babasının sağlık durumu hakkında bilgi almış ve ertesi gün onu ziyaret etmiştir. Ümerâ, devlet ileri gelenleri ve büyük hanımlarla görüşmenin ardından Bediüzzaman Mîrza ve Muzaffer Hüseyin Mîrza'nın müştereken tahta çıkması kararlaştırılmıştır. Ardından Muzaffer Hüseyin Mîrza, Muhammed Kasın Mîrza, Seyyid Abdullah Mîrza, Abdalbaki Mîrza ile Emîr Muhammed Burunduk, Emîr Muhammed Veli Bey,

¹²¹ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 451; Hondmir, *Düstürü'l-vüzerâ*, nşr. Said Nefisî, Tahran 1317 (2535 Şahinşahî Yılı), s. 411-412. Daha fazla bilgi için bkz. Ali Rıza Yağlı, *Timurlu Devleti'nde Vezîrler ve Vezîrlik Kurumu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih (Genel Türk Tarihi) Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2014.

¹²² *Vekayi*, I, s. 34.

¹²³ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 457.

¹²⁴ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 459-460.

¹²⁵ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 471-472.

¹²⁶ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 474-475.

¹²⁷ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 477-478.

¹²⁸ *Vekayi*, II, s. 201.

Emîr Nasireddin Ömer Bey, Emîr Nizamüddin Abdülatif'ten oluşan maiyet Bediüzzaman Mîrza'nın ordugâhına gitmiştir. Burada Bediüzzaman Mîrza'nın adına Emîr Şeyh Ali Tagayî ve Emîr Cihangir Barlas'ın oğlu Emîr Sultan Bayezid; Muzaffer Hüseyin Mîrza'nın adına Emîr Muhammed Burunduk'un oğulları Mîrza Ali Bey ve Emîr Muhammed Cafer çağrılmıştır. İki mîrza Kuran'a el basarak birlik ve beraberlik adına, emîrler ise onlara hizmet ve destek vermek için yemin etmiştir. (8 Zilhicce 911/2 Mayıs 1506).¹²⁹

Özbek Muhammed Şeybanî Belh'i kuşattığı zaman Muhammed Burunduk Barlas, Bediüzzaman Mîrza ve Muzaffer Mîrza'yla birlikte onun üzerine sefere çıkmıştır. Muhammed Burunduk Barlas, elçilerin gitmesine karşın daha sonra Babur Mîrza'ya bizzat gitmiş ve beraber yola çıkmışlardır. 8 Cemazayilahir 912/26 Ekim 1506'da mîrzalarla görüşme yapılmış daha sonra Bediüzzaman Mîrza'nın otağına geçilmiştir. Muhammed Burunduk Barlas burada bulunanlar arasındadır.¹³⁰ Kaynaklar, Timurlu ordusunun lakayıt bir yapıda olduğunu ve ciddi bir savaş hazırlığının yapılmadığında hemfikirdir.¹³¹ Muhammed Burunduk Barlas, Özbek Şeybanî Han'la yapılacak savaş öncesinde bir fikir sunmuştur. Plan şu şekildedir: “*Muzaffer Mîrza ile ben Herat kurganını tahkim edelim; Bediüzzaman Mîrza ile Zünûn Bey Herat'ın etraf ve civarındaki dağlara gidip, Sîstan'dan Sultan Ali Argun'u, Kandahar ve Zemîndâver'den Şah Bey ile Mukim'i, askerleri ile birlikte, kendilerine katsınlar. Bütün hezâre ve nekderî askerlerini de toplayıp, hazırlıklı yürüsünler. Düşmanın dağlara gitmesi müşkül olduğu gibi, dışarıdaki askerinin gâilesinden, kurgan üzerine de gelemez.*”. Fakat özellikle Zünûn Argun'un etkisiyle bu kabul görmemiştir. Çünkü bu emîr, Muhammed Burunduk Barlas'ın yerine kendisinin merkezde kalmasını istemiştir.¹³² Görüşmeler sırasında aynı olay olup olmadığı bilinmemekle beraber yine fikir ayrılığı çıktığı görülmektedir. Buna göre Emîr Zünûn hemen harekete geçip savaşmayı teklif etmiştir. Fakat Emîr Muhammed Burunduk, “*Eğer Belh'e gidersek Horasan bölgesini ele geçirmek istediği için kardeşleriyle anlaşamayan Kipik Mîrza, ordusunu Herat'a görütecektir. Şehir halkı Emîr Muhammed Veli Bey'e meyilli olduğundan Emîr Şeyh Ali Tagayî ve Emîr Yusuf Kökeltaş şehri savunamayacaklardır. Muhammed Muhsin Mîrza, Horasan'ın merkezini kontrol altına alacaktır. Bunlar gerçekleştikten sonra şehirde aileleri ve maiyeti bulunan emîr ve askerlerin çoğu bizi yüz üstü bırakarak Herat'a gidecektir. Bu kış içimizdeki düşmanı kovalım, bahar başında çayırıldaki hayvanlar için çok otlak olacağından Özbek ordusuyla savaşmak için dikkatimizi daha iyi verebiliriz.*” demiştir. Görüşmeler sırasında erzakları bittiğinden Muhammed Şeybanî'den aman dilendiği ve Özbek ordusunun Belh'i yağmaladığı haberi gelmiştir. Bunun üzerine Emîr Muhammed Burunduk'un tavsiyesi dikkate alınmıştır. Ardından ordu dağılarak herkes bölgesine hareket etmiş, Emîr Muhammed Burunduk da bazı emîrlerle beraber Muzaffer Hüseyin Mîrza'ya katılmıştır (Receb 912/Kasım Aralık 1506).¹³³

¹²⁹ *Habîbü's-siyer*, III/II, s. 509-510.

¹³⁰ *Vekayi*, II, s. 204-206. Babur otağı şu şekilde betimlemiştir. “*Bu büyük ak çadırda dört tane döşek koymuşlardı. Bediüzzaman Mîrza'nın ak çadırları muhakkak yan kapılı olurdu ve Mîrza daima bu kapının yanında otururdu. Bir döşegi bu kapının yanına koymuşlardı. Bediüzzaman Mîrza ile Muzaffer Mîrza bu döşekte oturdular. Bir döşek de sağ tarafa, yukarıya koymuşlardı; Ebulmuhsin Mîrza ile ben bu döşekte oturduk. Bediüzzaman Mîrza'nın döşeginden aşağıya ve sol tarafa da bir döşek koymuşlardı; bu döşekte Özbek Şiban sultanlarından, Mîrza'nın adamı ve Kasım Hüseyin Sultan'ın babası olan Kasım Sultan ile İbn Hüseyin Mîrza oturdular. Bana koydukları döşekten aşağı, sağ tarafıma bir döşek daha koymuşlardı. Cihangir Mîrza ile Abdürrezzak Mîrza o döşekte oturdular. Muhammed Burunduk Bey, Zünûn Bey ve Kasım Bey sağ tarafımda, Kasım Sultan ile İbn Hüseyin Mîrza'dan epeyce aşağıda oturdular.*” *Vekayi*, II, s. 205.

¹³¹ *Vekayi*, II, s. 226 vd; *Habîbü's-siyer*, III/II, s. 535 vd.

¹³² *Vekayi*, II, s. 226-227. Babur bu olayın tarihini 913h./1507-1508 olarak vermektedir.

¹³³ *Habîbü's-siyer*, III/II, s. 535-536.

Esasında Muhammed Şeybanî, Zilhicce başında 912/Nisan 1507'de Semerkand'dan harekete geçmiş ve Andhoy ve Maruçak'ı alarak Seyhun'u geçerek ilerlemesine rağmen Bediüzzaman Mîrza ve Muzaffer Hüseyin Mîrza'ya bu haber doğru bir şekilde bildirilmemiştir. Bu sırada Muzaffer Hüseyin Mîrza, Menzil-i Maral'da bulunan ağabeyi Bediüzzaman Mîrza'nın yanına gitmiştir. Emîr Muhammed Burunduk da onunla birlikte gitmiş olmalıdır. Muhammed Şeybanî, yeniden Horasan taraflarında görülmüştür (Muharrem 913/Mayıs-Haziran 1507). Bunun üzerine mîrza ve emîrler acele bir şekilde çağırılmıştır. Muhammed Şeybanî, Bagdis'e geldiğinde büyük bir telaş yaşanmış ve ne yapılması hakkında istişare yapılmıştır. Emîr Muhammed Burunduk ve Emîr Zünûn arasında yine fikir ayrılığı baş göstermiştir. Daha önceden olduğu gibi Emîr Zünûn savaşa fikrini ileri sürmüş, Emîr Muhammed Burunduk Herat'a çekilmenin daha doğru olduğunu söylemiştir. Görüşmeler devam ederken 7 Muharrem/19 Mayıs'ta Özbek ordusu belirince Timurlu mîrza ve ümaresı savaştan kararını alarak her biri bir tarafa çekilmiştir. Emîr Muhammed Burunduk ise Abdülbaki Mîrza'yla beraber Sebzar tarafındaki İbn-i Hüseyin Mîrza'ya katılmıştır.¹³⁴

Ebu'l-Muhsin Mîrza ve Muhammed Muhsin Mîrza'nın ölmesi sonucunda Seyyid Abdullah Mîrza da İbn-i Hüseyin Mîrza'nın yanına gelmiştir. Gücünü artıran İbn-i Hüseyin Mîrza, Nişabur ve Sebzar'ı almak için savaş hazırlığına girişmiş ve bu haber Özbeklere ulaşmıştır. İbn-i Hüseyin Mîrza, Özbek ordusunun cavangar ve barangarını geri sürmekle beraber Özbek Ubeydullah Sultan yaralanmıştır. Ancak Özbek ordusunun merkezi ortadan kaldırılamadığından yapılan bu Yakdar Savaşı'nda mağlup olmuştur. Savaş sonunda İbn-i Hüseyin Mîrza kaçmış, Abdülbaki Mîrza, Seyyid Abdullah Mîrza ve birçok emîr ölmüştür. Emîr Muhammed Burunduk ise esir düştükten bir süre sonra eceliyle ölmüştür.¹³⁵

1. 2. Emîr İbrahim Sultan b. Cihanşah

Emîr İbrahim Sultan, Emîr Cihanşah'ın oğludur. Pir Mahmud Sultan, Pir Ahmed Sultan ve Sultan Yusuf adında üç oğlu vardır.¹³⁶ Emîr Zâde, Emîr İbrahim Sultan Cihanşah, İbrahim Caku, Emîr İbrahim Cihanşah-ı Barlas, Sultan İbrahim Caku şeklinde de geçmektedir.¹³⁷ Emîr Timur öldükten sonra Şahrûh Mîrza'nın emîr-i tümeni ve emîr-i ümerâsı olmuştur. Burulday tümeninin komutanlığı ve İsfahan valiliği yapmıştır.¹³⁸

Emîr İbrahim Sultan, Kara Yusuf'un Sultaniye'de görünmesi üzerine yirmi koşunla beraber Emîr İlyas'a katılması emredilmiştir (818h./1415).¹³⁹ Daha sonra ise Sultan Üveys'in tabii olmaması üzerine Şahrûh Mîrza'nın Kirman üzerine gönderdiği Maveraünnehir, Horasan, Sicistan, Fars, Şiraz, Eberkuh, Yezd ve İsfahan tümen ve koşunlarından teşekkül 40 bin kişilik orduda yer almıştır. Yetmiş gün kuşatmadan sonra Sultan Üveys'in itaatini bildirmesi sağlanmıştır (Rabiulahir 819/Mayıs 1416).¹⁴⁰ Şahrûh Mîrza, Kandahar üzerine yaptığı seferin dönüşünde Kışlak-ı Germsir'den Herat'a giderken Kaydu Mîrza'nın firar ettiği haberini almış, Kaydu'yu başta takip ettirmemişse de daha sonra tekâmîşî olarak Emîr İbrahim Sultan'ı göndermiştir. Aldığı görevi başarılı bir şekilde yerine getiren Emîr, buralarda düzeni yeniden

¹³⁴ *Habîbü's-siyer*, III/II, s. 536, 537, 538.

¹³⁵ *Habîbü's-siyer*, III/II, s. 544, 545.

¹³⁶ *Muizzü'l-ensab*, s. 113.

¹³⁷ *Muizzü'l-ensab*, s. 160; *Târîh-i Kebîr*, s. 87; *Zübdetü't-tevarih*, II, s. 786; *Ahsenü't-tevârîh*, s. 114; Ebu Bekr-i Tihranî, *Kitab-ı Diyarbekriyye*, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yayınları, Ankara 2014, s. 65 (Bundan sonra *Kitab-ı Diyarbekriyye*)

¹³⁸ *Muizzü'l-ensab*, s. 113, 160.

¹³⁹ *Zübdetü't-tevarih*, I, s. 588.

¹⁴⁰ *Zübdetü't-tevarih*, II, s. 631; *Ahsenü't-tevârîh*, s. 114.

tesis etmiştir (15 Ramazan 820/26 Ekim 1417).¹⁴¹ Suyurgatmış Mîrza'yla beraber Emîr Şeyh Lokman, Emîr Muhammed Sufî Tarhan ve Emîr Firuzşah'ın da aralarında bulunduğu Kunduz, Bağlan ve Erheng ordusuyla Bedehşan üzerine sefere çıkan orduda yer alan Emîr İbrahim Sultan, Şah Bahaeddin'in oğulları itaatini bildirince tekrar Herat'a dönmüştür (821h./1418).¹⁴² Şahrüh Mîrza'nın Karakoyunlu Seferi'ne katılan Emîr İbrahim Sultan, Tebriz bölgesine indikten sonra Baysungur Mîrza tarafından Isfahan Beg'in peşine ilgar gönderilmiştir. Isfahan Beg'e Muş'un Ave yöresinde yetişmeleri sonucunda Beg, tüm mallarını bırakarak Hamid/Amid'in yukarısında bulunan kardeşi İskender Mîrza'nın yanına kaçmıştır (822h.1419/823/1420).¹⁴³ Emîr İbrahim Sultan Şibirgan valisiyken/Şibirgan tuyuldan¹⁴⁴ Azerbaycan Seferi'ne katılmış ve Eleşkirt'te yapılan savaşta "*Kimsenin daha iyisini yapamayacağı bir tarzda*" sağ kol/barangarda yer almıştır (Receb ayının son Çarşamba 824/31 Temmuz 1421). Rüstem Mîrza'yla birlikte Karakoyunluların sol kol/cavangarına saldırmıştır. Bu savaşta Rüstem Mîrza ve Emîr İbrahim Sultan için "*...çaba gösterip aslana yakışan savaşlar yaptılar...*" sözleri kullanılmıştır.¹⁴⁵

Karakoyunlu Cihanşah'ın Kazvin darugasını öldürmesi üzerine Emîr Fermanşeyh ve Emîr Yusuf Hoca'nın bulunduğu orduda Emîr İbrahim Sultan de yer almıştır (830h./1427).¹⁴⁶ Emîr İbrahim Sultan'ın Şahrüh Mîrza'nın Azerbaycan üzerine yaptığı ikinci sefere katılmadığı görülmektedir. Emîr İbrahim Sultan, sefer sonunda Herat yolunda bilinmemekle beraber Isfahan hâkimliğinden alınmış, yerine Emîr Seyfeddin'in oğlu Emîr Abdüssamed tayin edilmiştir (833h./1429-1430).¹⁴⁷ Ardından Uluğ Beg'in yanına Semekand'a gönderilmiş ve onun tavaçlarından olmuştur. Buradayken ölmüştür.¹⁴⁸

1. 3. Sultan Cihangir b. Sultan Muhammed b. Cihanşah

Sultan Cihangir, Emîr Cihanşah'ın Sultan Muhammed'den torunu olmaktadır. Sultan Bayezid ve İbrahim Sultan adında iki oğlu vardır.¹⁴⁹ Kâbil, Sultan Ebu Sa'id Mîrza tarafından Muhammed Burunduk ve Cihangir Barlas'a verilmiştir.¹⁵⁰ Bu Cihangir Barlas, Cihanşah'ın Sultan Muhammed'den torunu Sultan Cihangir'dir ve Mübarizüddin Cihangir olarak da geçmektedir. Ahmed Muştak'ın Belh'te isyan ettiği sırada Emîr Muhammed Burunduk'la beraber Sultan Mahmud Mîrza'nın hizmetinde olan Emîr Cihangir Barlas, Ahmed Muştak'a destek için gelen Sultan Mahmud Mîrza'nın ordusunda yer almıştır. Seyhun kenarında Sultan Hüseyin Baykara'nın hizmetinde olan Emîr Muzaffer Barlas'la görüşmelere katılmıştır. Tekne

¹⁴¹ *Mücmel-i Fasihî*, s. 232-233; *Zübdetü't-tevarih*, II, s. 670; *Habibü's-siyer*, III/II, s. 333, 334; *Ahsenü't-tevârih*, s. 117.

¹⁴² *Mücmel-i Fasihî*, s. 233; *Zübdetü't-tevarih*, II, s. 676; *Habibü's-siyer*, III/II, s. 334; *Ahsenü't-tevârih*, s. 119.

¹⁴³ *Kitab-ı Diyarbekriyye*, s. 64; *Ahsenü't-tevârih*, s. 130, 138.

¹⁴⁴ Tiyûl kelimesinin Çağatay Türkçesi'ndeki yatuldan geldiği ve ülke, arazi, toprak anlamında kullanıldığı tahmin edilmektedir. XV. yüzyıldan itibaren iktâ kelimesinin yerini almıştır. Suyurgaldan farklı olarak ırsî bir mahiyet taşımamaktadır. Ancak daha sonraki dönemlerde toprak tevcihi şekli olarak görülmeye başlanmıştır. Osman Gazi Özgüdenli, "Tiyûl", *DİA*, XXXXI, İstanbul 2012, s. 207.

¹⁴⁵ *Târih-i Kebîr*, s. 87; *Zübdetü't-tevarih*, II, s. 761, 786, 789; *Habibü's-siyer*, II/II, s. 338; *Kitab-ı Diyarbekriyye*, s. 65, 66; *Ahsenü't-tevârih*, s. 140, 143, 144. Hasan-ı Rumlu, ordunun düzenini "*sağ cenahta oğlu Şiraz valisi İbrahim Sultan, Isfahan valisi Rüstem Mîrza, Şaburgan tuyuldan İbrahim Caku, Yezd hâkimi Emîr-i Çakmak-ı Şamî*" şeklinde vermektedir. *Ahsenü't-tevârih*, s. 140. Ca'ferî, Rüstem Mîrza'yı cavangar/sol kanat olarak vermektedir. *Târih-i Kebîr*, s. 87.

¹⁴⁶ *Târih-i Kebîr*, s. 90.

¹⁴⁷ *Târih-i Kebîr*, s. 93.

¹⁴⁸ *Muizzü'l-ensab*, s. 113, 162.

¹⁴⁹ *Muizzü'l-ensab*, s. 113.

¹⁵⁰ *Vekayi*, II, s. 185, 187.

üzerinde ateşkes görüşmeleri sırasında kuvvetli rüzgar sonucu Emîr Muzaffer Barlas'ın teknesi kontrolden çıkmış, bu bey kendini kurtarsa da komutanları esir edilmiştir.¹⁵¹

Bu bey de Emîr Muhammed Burunduk gibi Hüseyin Baykara Mîrza'nın hizmetine girmiş ve Mîrza tarafından güzel kabul görmüştür (878h./Mayıs 1473-1474). Sultan Hüseyin Baykara'nın Horasan'ı ele geçirmesinde bulunan emîrler arasında yer alan Emîr Cihangir, Bediüzzaman Mîrza'nın musahibi olmuş ve bundan hep bahsetmiştir. Öyle ki Bediüzzaman Mîrza ve Muzaffer Hüseyin Mîrza'nın beraber tahta çıktığında Bediüzzaman Mîrza'yı temsilen Emîr Cihangir Barlas'ın oğlu Sultan Bayezid bulunmuştur. Kibar ve zarif davranışlı bir mizaca sahip olup ev ve kuşların usul ve adabını iyi bilmesinden dolayı Sultan Hüseyin Baykara Mîrza bu işleri genellikle ona bırakmıştır.¹⁵²

Sultan Mahmud Mîrza, Kunduz'dan Hüsrevşah'ı çağırarak Çaganiyan Dağları'nın eteklerinde yapılan görüşmede Hüsrevşah'a kardeşleri Emîr Veli ve Pir Veli'yi şehri korumalarını emretmiştir. Bu sırada Emîr Cihangir Barlas ve Sultan Üveys Mîrza, Sultan Erheng'de bulunan Hüseyin Baykara Mîrza'nın emriyle Vakş taraflarına gitmiş ve burayı yağmalayarak dönmüşlerdir.¹⁵³

Sultan Hüseyin Baykara'nın vezîrlерinden olan Hâce Mecdeddin Muhammed, halka iyi ve adil davranmışsa da ümerâ ve özellikle yanında çalışanlar olmak üzere devlet memurlarına karşı sert bir tavır sergilemiştir. Şerik olarak görev yaptığı vezîr Hâce Nizamülmülk, ona karşı güzel duygular beslememektedir. Gözden düşüp Belh'te görevlendirilen Hâce Mecdeddin Muhammed, Emîr Cihangir Barlas ve Emîr Muhammed Burunduk Barlas'tan destek istemiştir. Bu iki emîr olumlu yaklaşıp destek vermişlerse de bundan dolayı İhtiyareddin Kalesi'ne hapsedilmişlerdir. Emîr Muhammed Burunduk'un bir yıla yakın hapiste kalmasına karşın Emîr Cihangir Barlas on ila on beş gün sonra serbest kalarak hizmetine devam etmiştir.¹⁵⁴

1. 3. 1. Sultan Bayezid b. Sultan Cihangir b. Sultan Muhammed b. Cihanşah

Emîr Sultan Bayezid Barlas, Emîr Cihanşah'ın torunlarından Emîr Cihangir'in oğludur. Bediüzzaman Mîrza'nın maiyetinde bulunmaktadır. Mîrza, Mevlana Nizameddin Şeyh Mahmud'un oğlu Hâce Nizameddin Ahmed'i vezîrlük rütbesinden emîrliğe terfi ettirmiş ve emîr-i divânın mührünü de ona vermiştir. Bu tayinle birlikte Hâce Nizameddin Ahmed, Emîr Ömer Bey başta olmak üzere emîr ve noyanlardan daha üst seviyeye çıkmıştır. Emîr Ömer Bey ise Sultan Hüseyin Baykara'yı desteklemeye başlayınca Bediüzzaman Mîrza, Emîr Sultan Bayezid'i terfi ettirmiş ve Tuvacı divânında en üst mertebeye çıkartarak mühr-ü hümayunu ona vermiştir.¹⁵⁵ Emîr Ömer Bey'in isyan girişiminden dolayı Sultan Hüseyin Baykara, oğlunun üzerine gitmeye karar vermiş fakat bu sırada hastalanmıştır. Bediüzzaman Mîrza, Emîr Sultan Bayezid'i bir mektupla göndererek babasından af dilemiş ve itaatte devam edeceğini bildirerek yanına gelmeyi istemiştir. Sultan Hüseyin Baykara bunu memnuniyetle karşılamış ancak daha sonra yapılan istişareden hastalığından ve Muzaffer Hüseyin Mîrza'nın Tarnab'daki ordugâhta olmamasından dolayı ordunun çoğunun sadakatini kazanacağı gerekçesiyle Bediüzzaman Mîrza'nın gelmemesi uygun görülmüştür. Emîr Sultan Bayezid'den görüşmenin ertelendiği haberi gönderilmiştir.¹⁵⁶

¹⁵¹ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 434-435.

¹⁵² *Muizzü'l-ensab*, s. 189; *Habibü's-siyer*, III/II, s. 451, 509-510; *Vekayi*, II, s. 187-188.

¹⁵³ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 448-449.

¹⁵⁴ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 451.

¹⁵⁵ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 501.

¹⁵⁶ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 502.

Sultan Hüseyin Baykara'nın Baba İlahi'deyken hastalığının ağırlaşması üzerine ümerâ, büyük hanımlar ve devlet ileri gelenlerinin kararıyla Bediüzzaman Mîrza ve Muzaffer Hüseyin Mîrza'nın şerik hükümdar olmasına karar verilmiştir. Bediüzzaman Mîrza'yı temsilen Emîr Sultan Bayezid'le birlikte Emîr Şeyh Ali Tagayî ve Muzaffer Hüseyin Mîrza'yı temsilen Emîr Muhammed Burunduk'un oğulları Mîrza Ali Bey¹⁵⁷ ve Emîr Muhammed Cafer ordugâhta bulunmuştur. Bunlar Kuran üzerine birlik be beraberlik için yemin etmişlerdir (8 Zilhicce 911/2 Mayıs 1506).¹⁵⁸

Muhammed Şeybanî'nin Horasan üzerine ilerlediği vakit Emîr Zunûn on iki bine yakın askerle birlikte Herat'tan gelerek Bediüzzaman Mîrza ve Muzaffer Hüseyin Mîrza'nın yanına gelmiştir. Gerekli görüşmelerin yapılmasının ardından Emîr Zünûn Özbekler üzerine yolu temizlemek için önden hareket etmiştir. Emîr Sultan Bayezid ise ona destek vererek hızlı bir şekilde Maruçak tarafına hareket etmiştir.¹⁵⁹

Emîr Sultan Bayezid'in Bediüzzaman Mîrza'yla beraber Şah İsmail'in yanına sığındığı görülmektedir. Bediüzzaman Mîrza, dört aya yakın Şah İsmail'in yanında kaldıktan sonra Rey'de ikamet etmesi kararlaştırılmıştır. Burada Sultan Bayezid ve Şeyh Abdullah Bakavul'un zalimkâr tavırlarından ötürü Şah İsmail Rey valisi Pir Ahmed Varsak'a bu iki emîrin öldürülmesini emretmiştir.¹⁶⁰

Sonuç

Emîr Cihanşah, Emîr Timur'un ilk zamanlarından beri yanında bulunmuş, saltanat mücadelesinde ve hükümdarlık döneminde onun güç ve otoritesine büyük katkı sağlamıştır. İbni Arabşah'ın verdiği bilgiye göre Emîr Timur'un saltanat davasında yanında bulunsa da onun faaliyetleri ilk olarak 1381'de görülmektedir. Emîr Cihanşah, ordu komutanı olarak faaliyette bulunan nadir Timurlu beylerindendir. Emîr Timur adına kale ele geçiren, başarısız askerî harekâtlarda durumun düzeltilmesi için gönderilen bir emîr olarak karşımıza çıkmaktadır. Babası Emîr Caku'nun ölmesi üzerine Kunduz, Bağlan, Kabul tarafları ona verilmiş ve böylece bu topraklar ailede kalmıştır. Ayrıca Çağatay ulusunun en güçlü teşekkülünden olan Karaunaslar onun komutasında olmuştur. Emîr Timur'un yanında yapılan hemen bütün seferlerine katılan Emîr Cihanşah, Beş Yıllık ve Yedi Yıllık Sefer sırasında genel olarak veliaht Muhammed Sultan Mîrza'nın maiyetinde bulunmuştur. Yedi Yıllık Sefer dönüşünde Barlas Nehri kıyısında taht-ı Hülagû'ya tayin edilen Emîr Cihanşah'ın bu dönemde gücünün doruklarına çıktığı görülmektedir. Ancak Emîr Timur'un ölümünün ardından Ömer Mîrza tarafından öldürülmüştür.

Emîr Cihanşah'ın sadece kendi değil oğulları da Timurlu Devleti'nde itibarlı emîrlerden olmuştur. Oğullarından biri olan Emîr Burunduk, Yedi Yıllık Sefer'e katılmıştır. Emîr Timur'un ölümünün ardından patlak veren taht kavgalarında Halil Sultan'ı desteklemişse de onun tarafından öldürülmüştür. Emîr Burunduk'un kısa emîrliğine karşın Ali'den olma torunu Emîr Muhammed Burunduk Sultan Ebu Sa'id, Sultan Hüseyin Baykara ve oğlu Muzaffer

¹⁵⁷ *Muizzü'l-ensab*'da bu isimle bir oğlu olmamakla birlikte bu kişi *Muizzü'l-ensab*'da verilen Mîrza Kuli olmalıdır.

¹⁵⁸ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 509-510.

¹⁵⁹ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 533-534.

¹⁶⁰ *Habibü's-siyer*, III/II, s. 547. daha sonra Bediüzzaman Mîrza, etrafında toplanan askerlerle birlikte Esterâbâd'a hareket etmiş ve Cürcan valisi Hâce Ahmed Kongrat'la yaptığı savaşı kaybetmiştir. Buradan Hindistan tarafına giderek bir yıldan fazla burada kalmıştır. Daha sonra Horasan'a Safevilere gelerek büyük hürmetle karşılanmış (919h./1513) buradan Azerbaycan'a gitmiştir. Bediüzzaman Mîrza'nın Şemb-i Gazan'da yaşaması ve Tebriz'den günde bin dinar ödenmesi kararı verilmiştir. Çaldıran Savaşı sonunda Yavuz Sultan Selim tarafından İstanbul'a götürülmüştür. Ancak yaklaşık dört ay sonra vebadan ölmüştür. Bediüzzaman Mîrza'nın hayatta kalan tek oğlu Muhammed Zaman Mîrza'dır. *Habibü's-siyer*, III/II, s. 548.

Timurlu Devleti Emîrleri I- Barlas Boyu: Cihanşah Barlas ve Oğulları

Hüseyin Mîrza'nın önde gelen beylerinden olmuştur. Oğlu Muhammed Kasım ise Baburlu Devleti'ni kuran Babur Mîrza'nın hizmetindedir.

Emîr Cihanşah'ın diğer bir oğlu İbrahim Sultan, Şahruh Mîrza'nın önemli emîrlere dendir. Özellikle Karakoyunlularla mücadelede büyük yararlık göstermiştir. Ancak nedeni bilinmemekle beraber İsfahan hâkimliğinden azledilerek gönderildiği Uluğ Bey Mîrza'nın yanında ölmüştür.

Emîr Cihanşah'ın oğlu Sultan Muhammed'den olma torunu Sultan Cihangir de Muhammed Burunduk Barlas'la beraberdir. Bu emîr de Sultan Ebu Sa'id Mîrza'nın hizmetinden Sultan Hüseyin Baykara'ya intisap etmiş ve oğlu Sultan Bayezid'le birlikte Bediüzzaman Mîrza'nın hizmetinde önemli emîrlere arasında yerini almıştır. Sultan Bayezid ise Herat'ın Muhammed Şeybanî tarafından ele geçirilmesinin ardından Bediüzzaman Mîrza'yla birlikte Şah İsmail'in yanına sığınmıştır. Bediüzzaman Mîrza'nın yanındayken Rey'de öldürülmüştür.

Kaynakça

- Amîr Temur v Mirovay İstorii*, İzdetelska-Poligrafiçkiy Kontsern «Şark», Taşkent 1994.
- Anonim Tevârih-i Âl-i Osman*, F. Giese Neşri, haz. Nihat Azamat, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1992.
- Âşıkpaşaoğlu Tarihi*, Atsız Neşri, MEB Yayınları, İstanbul 1992.
- Ca'ferî bin Muhammed el-Hüseynî, *Târih-i Kebîr (Tevârih-i Enbiyâ ve Mülûk)*, çev. İsmail Aka, TTK Yayınları, Ankara 2011.
- Clavijo, *Embassy to Tamerlane 1403-1406*, trans. Guy Le Strange, London 1928.
- Ebu Bekr-i Tihranî, *Kitab-ı Diyarbekriyye*, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yayınları, Ankara 2014.
- Fasih Ahmed Bin Celaleddin Muhammed Hafî, *Mücmel-i Fasihî*, nşr. Mahmud Ferruh, Bastan-Meşhed 1339.
- Gazi Zahirüddin Muhammed Babur, *Vekayi*, çev. Reşit Rahmeti Arat, C.I-II, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara 1987.
- GÜLENSOY, Tuncer - Paki Küçük, *Eski Türk-Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2015.
- Hadîdî Tarihi*, haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2015.
- Hafız Abru, *Zübdetü't-tevârih*, C. I-II, nşr. Seyyid Kemal Hac Seyyid Cevadî, Tahran 1371.
- Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-tevârih*, çev. Mürsel Öztürk, TTK Yayınları, Ankara 2006.
- Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't-tevârih*, C.I, haz. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.
- Hondmir, *Düstûrü'l-vüzerâ*, nşr. Said Nefisî, Tahran 1317 (2535 Şahinşahî Yılı).
- , *Habibu's-siyer*, C. III/I-III/II, trans.-ed. W.M. Thackston, Harvard 1994.
- İbni Arabşah, *Acâibu'l Makdur (Bozkırdan Gelen Bela)*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul 2012.
- Klaviyo, *Timur Devrinde Semerkand'a Seyahat*, çev. Ö. Rıza Doğrul, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1975.

- LAMBTON, Ann K. S., “Soyurghal”, *EI*, IX, Leiden- Brill 1997, s. 731- 734.
- Mirza Haydar Duğlat, *Tarih-i Reşidî*, çev. Osman Karatay, Selenge Yayınları, İstanbul 2006.
- Muhammed bin Hondşah bin Mahmud Mirhond, *Ravzatü's-safa Siyretü'l Enbiya ve Mülükü'l Hulefa*, VI-I/ IX, nşr. Cemşid Kiyanfer, Tahran 1380.
- Muineddin Natanzî, *Muntehebü'l-tevârih-i Mu'inî (Anonim-i İskender)*, tash. Jean Aubin, Tahran 1957.
- Muizzü'l-ensab*, İstoriya Kazahstana v Percidskih İstoçnikah, Tom III, Almatı 2006.
- Muizzü'l-ensab*, The British Library, Catalogue Or. 467.
- Nizamüddin Şâmî, *Zafernâme*, çev. Necati Lugal, 2. Baskı, TTK. Yayınları, Ankara 1987.
- Oruç bin Âdil, *Oruç Beğ Tarihi*, haz. Necdet Öztürk, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2014.
- ÖZGÜDENLİ, Osman Gazi, “Tiyûl”, *DİA*, C.XXXXI, İstanbul 2012, s. 207-208.
- Şerefeddin Ali Yezdî, *Zafernâme*, C. I, tash. Muhammed Abbasî, Tahran 1336.
- Şerefüddin Ali Yezdî, *Zafernâme*, çev. D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul 2013.
- Tacü's-Selmânî, *Tarihnâme*, çev. İsmail Aka, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara 1999.
- YAĞLI, Ali Rıza, *Timurlu Devleti'nde Vezîrler ve Vezîrlük Kurumu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih (Genel Türk Tarihi) Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2014.
- YUVALI, Abdülkadir, “Daruga”, *DİA*, VIII, İstanbul 1993, s. 505- 506.